

RĪGAS PEDAGOĢIJAS UN IZGLĪTĪBAS VADĪBAS AKADĒMIJA

Edmunds Veizāns

Promocijas darba kopsavilkums

Summary of Ph. D. Dissertation

PUSAUDŽU VĒRTĪBU ATTĪSTĪBA
HIP-HOP KULTŪRAS DEJU SKOLĀ

Value of adolescent development
hip-hop culture dance school

Doktora zinātniskā grāda iegūšanai pedagoģijā
Apakšnozare: nozaru (dejas) pedagoģija

Rīga, 2013

RĪGAS PEDAGOĢIJAS UN IZGLĪTĪBAS VADĪBAS AKADĒMIJA
Pedagoģijas fakultāte

Edmunds Veizāns

PUSAUDŽU VĒRTĪBU ATTĪSTĪBA
HIP-HOP KULTŪRAS DEJU SKOLĀ

Nozaru (dejas) pedagoģija

Promocijas darba kopsavilkums

Rīga, 2013

Promocijas darbs izstrādāts Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā (RPIVA)
Pedagoģijas fakultātē
laika posmā no 2008.gada līdz 2013.gadam

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Promocijas darbs izstrādāts ar ESF projekta
Nr. 2011/0046/1DP/1.1.2.1.2/11/IPIA/VIAA/009
„Atbalsts studijām Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības
akadēmijas doktora studiju programmā „Pedagoģija”” atbalstu.

Darba struktūra: promocijas darbs – disertācija 2 daļās

Darba zinātniskā vadītāja

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas profesore
Dr. paed. Zenta Anspoka

Darba recenzenti:

Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmijas assoc. profesore *Dr.paed. Andra Fernāte*
Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas profesore *Dr.paed. Rita Spalva*
Liepājas Universitātes profesore *Dr.paed. Alīda Samusēviča*

Promocijas darba aizstāvēšana notiks

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas
Pedagoģijas promocijas padomes atklātā sēdē
2014. gada 17.aprīlī plkst. 14.00
Imantas 7. līnijā 1, 227. auditorijā

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties

RPIVA bibliotēkā Imantas 7. līnijā 1

RPIVA Pedagoģijas promocijas padomes priekšsēdētāja
RPIVA profesore *Dr. paed. Inese Jurgena*

RPIVA, 2013
Edmunds Veizāns, 2013

ISBN 978-9934-503-10-8

Promocijas darba vispārīgs raksturojums

Kultūras vērtību saglabāšana un to nodošana nākošajām paaudzēm vienmēr bijis aktuāls pedagoģijas uzdevums. Par izšķirošo posmu ne tikai ģimenes vērtību, bet sabiedrībai kopēju kultūras vērtību pārņemšanai, tiek uzskatīts pusaudžu vecumposms, jo šajā vecumā ideālu meklējumi sastopas ar kritisku un vērtējošu attieksmi. Attīstās spēja abstrahēt, analizēt un izvēlēties; sociāli nozīmīgas vērtības tiek liktas personiskās identitātes pamatā. Sabiedrības un pedagoģu uzdevums ir piedāvāt pusaudžiem tādas vērtības, kuras ne tikai atbilst ideālu kategorijai, bet palīdz dzīvot pasaulē, kas satur nebeidzamas pārmaiņas.

Postmodernajā sabiedrībā jautājumus par vērtību hierarhiju vai vienlīdzīgumu un vērtību laicīgumu vai mainīgumu ir aizstājuši jautājumi par globālām, universālām vērtībām un lokālo un etnisko vērtību nozīmīgumu. Blakus tradicionālām kultūrām, kas ienāk sabiedrībā, ir hip-hop kultūra. Hip-hop kultūra tās pirmsākumos radusies kā sociāls protests. Tikai vēlāk attīstās kā jaunās paaudzes izglītošanas līdzeklis, deklarējot, ka līdzšinējā izglītības sistēma neļauj objektīvi izzināt kultūru, vēsturi, sociālekonomisko un garīgo realitāti (Akom, 2009).

Hip-hop kultūrā vērtības – ideāli ir pietuvināti reālajam pusaudzim, kurš dejā, dziesmā vai zīmējumā pausto ideju saskata kā paraugu, lai pašapliecinātos. No visiem hip-hop kultūras veidiem visbiežāk tiek izmantota deja. Hip-hop kultūras dejas pamatprincipu – risināt jebkuru sarežģītību ar meistarības un veiklības, nevis agresijas palīdzību, var izmantot pusaudžu personības attīstībā. Hip-hop kultūras dejā atšķirībā no citiem deju veidiem svarīgākā nav tehnikas vai dejas struktūras apguve, bet dejas filozofijas apguve un tās radoša izmantošana. Hip-hop kultūras dejā tiek paustas galvenās hip-hop kultūras vērtības - miers, mīlestība, vienotība un prieks, kas ir daudzu pasaules kultūru pamatvērtības. Hip-hop kultūras dejā tās apvienojas savdabīgās idejās, attieksmē, uzvedībā un artefaktos, kuri aktuāli arī mūsdienu pusaudžiem.

Hip-hop kultūras deja ietver arī izglītības un sociālas vērtības – sadarbību, personības unikalitātes vērtību un pašdisciplīnu. Tā ir līdzeklis pedagoģisku, ētisku un politisku vērtību paušanai, tiesiskuma un demokrātijas nodrošināšanā.

Mūsdienās hip-hop deja kā globāla kultūra pieejama jaunajai paaudzei visā pasaulē. Globalizācijas un kultūras komercializācijas procesi ir sekmējuši hip-hop kultūras dejas izplatību ārpus ASV robežām – Eiropā, Āzijā, Austrālijā un Āfrikā.

Hip-hop kultūras dejas ir īpaši svarīga sociālo pārmaiņu un krīžu posms, kad valsts ne vienmēr spēj nodrošināt stabilu sociāli ekonomisko vidi, iespējas pēc izglītošanās posma beigām iesaistīties darba tirgū. Tikai formālā izglītība nevar palīdzēt attīstīt tādu aktīvu, radošu un pašapzinīgu personību, kurai nesagādātu grūtības adaptēties sarežģītās situācijās. Sava loma ir arī neformālai izglītībai.

Pusaudžu aizraušanās ar dažādām ārpuskolas nodarbībām, to noturīgums, šo nodarbību audzinošais raksturs, dažādi personības attīstību sekmējošie apstākļi, neformālā vide, pedagoģiskie paņēmieni sadarbībā ar pusaudžiem, ir tās pedagoģiskās problēmas, kas, pamatojoties vairāk kā divdesmit gadu ilgā profesionālajā darbībā deju jomā, motivējušas hip-hop kultūras dejas kā vērtību veidošanas pedagoģiska līdzekļa izpētei.

Teorētiskās koncepcijas par vērtību veidošanos pusaudžiem no sociālajiem un psihofizioloģiskajiem aspektiem bieži sniedz pretrunīgu skaidrojumu. Ir atziņas, ka vērtību veidošanās saistāma ar iedzimtības faktoriem. Dažkārt tiek uzsvērta atšķirīga vērtību attīstība dažādiem pusaudža personības tipiem atkarībā no neirofizioloģiskās uzvedības, temperamenta u.c. Nevar neņemt vērā, ka pusaudža vērtību veidošanos ietekmē arī daudzi citi objektīvās pasaules faktori, piemēram, globālie procesi sabiedrībā, politiskās, ekonomiskās un sociālās pārmaiņas, informatīvās vides un tehnoloģiju attīstība.

Mūsdienās aktuāls ir uzskats par tādu personības attīstību, kam piemīt iekšēja brīvība. Pusaudzis bieži vēlas veidot pasauli ap sevi atbilstoši paša izvēlētam ideālam, un tā ir vecumposmam kopēja iezīme neatkarīgi no personības tipa. Pusaudžu vecumposms mūsdienās kļūst par aizvien izteiktāku un labāk apzinātu posmu viņa dzīvē. Dažās kultūrās šo vecumposmu saista ar konkrētu dzīvesveida statusu. Pusaudža vērtību veidošanās ir saistīta ar to, kā dažreiz pusaudzis pilnībā uztver pats sevi, bet bieži savu ideālu meklējumos pieredzes trūkuma dēļ pieņem cita uzskatus par savējiem.

Pieredze rāda, ka pusaudzis, aizraujoties ar konkrētu nodarbību, kas viņam kļūst personīgi nozīmīga, labāk izprot vispārcilvēciskās un dzīves vērtības. Pusaudža darbošanās noteiktā kultūrvidē atklāj viņa alternatīvo skatījumu uz pastāvošo kultūru un vēlmi to pārveidot. Tikai svarīgi apzināties, ka tam bieži vajadzīga arī profesionāla palīdzība.

Par to liecina arī vairāki konkrēti fakti. 80. gados Latvijas pusaudži sāka aizrauties ar tādiem hip-hop kultūras virzieniem kā breikošana (*breaking*), grafiti

(*grafitti*), repa (*rap*) mūzika un dīdžejošana (*DJ-ing*), kas sākotnēji radās ASV Rietumu krasta un lielākajās Eiropas valstu pilsētās. Nevis noliedzot, bet izprotot pusaudžu aizraušanās motīvus ar šāda veida tendencēm un palīdzot viņiem realizēt savas vajadzības, ir iespējams izmantot arī šos alternatīvos līdzekļus sabiedrībā vispārpieņemto vērtību apguvei.

Mūsdienu pētījumi par hip-hop kultūru kā pedagoģisku līdzekli pusaudžu vērtību attīstībā uzsver, ka hip-hop kultūra sevī ietver pusaudžiem būtiskas vērtības un artefaktus, kuri palīdz veidot identitāti. Identitātes veidošanās procesā pusaudži mācās, kā pielāgoties sabiedrības prasībām un kultūras vērtībām, saglabājot un attīstot personiskās unikalitātes un autonomijas apziņu (Erikson, 1968; Hall, 2009).

Iepriekš veiktie pētījumi rāda, ka hip-hop kultūras vērtībās balstīta pedagoģiskā darbība palīdz mazināt spriedzi starp dažādu nāciju cilvēkiem. Pretrunas tiek risinātas mākslinieciskās izpausmēs, nevis agresīvās darbībās pret alternatīvus uzskatus pārstāvošiem cilvēkiem (Akom, 2009; Alim, 2006). Šādā aspektā hip-hop kultūras vērtību veidošana pusaudžiem ir nozīmīga arī Latvijas ekonomiskās un nacionālās situācijas kontekstā, jo hip-hop kā kultūras un sociālais fenomens balstās sociālā taisnīguma principos, kas tiek īstenoti nevardarbīgā ceļā. Marginalizētām pusaudžu grupām, kuru sociālā identitāte tikai veidojas, pusaudžiem, kuri sevi uztver kā diskriminācijas vai apspiešanas objektus, savas identitātes izpaušana hip-hop dejā, kurā lieto kinestētiskus izteiksmes līdzekļus, ļauj pārvarēt lingvistiskās barjeras un dod iespēju integrēties konkrētā kultūrvidē, saglabājot personisko identitāti. Hip-hop kultūras deja palīdz izteikties par būtisko, kas pusaudžim svarīgs, un saņemt atbildi no citiem, t.i., tikt sociāli uzklaušītam. Balstoties miera, mīlestības, vienotības un prieka vērtībās, hip-hop kultūras deja kļūst par sabiedriskās integrācijas un sociālās situācijas stabilizācijas pedagoģisku līdzekli.

Latvijā hip-hop kultūra, tai skaitā arī hip-hop deja ir maz apzināta. Trūkst pētījumu par to, kā hip-hop kultūra var veicināt vērtību veidošanos pusaudžiem. Redzot ciešu saikni starp pusaudžu aizraušanās garu, vēlmi izpausties darbībā, kas šajā vecumposmā ir personīgi nozīmīga, no vienas puses, un pašaudzināšanas darbību, vērtībizpratni un šo vērtību attīstības veicināšanu, no otras puses, pētījums var dot ieguldījumu mūsdienīga, teorētiski un empīriski pamatota pusaudžu vērtību veidošanās procesa izpratnē. Veikt šāda veida pētījumu par pusaudžu vērtību attīstību hip-hop kultūras dejā ir veicinājis arī tas, ka kopš 1988. gada notiek hip-hop deju mācīšana pusaudžiem un jauniešiem deju skolā.

Iepriekšējos gados uzkrātā empīriskā pieredze un sākotnējie vērojumi liecina, ka pusaudžiem, kuri aizraujas ar dažādām hip-hop kultūras dejām un citiem izpausmes veidiem ilgstošā laika periodā un to veic sistemātiski un mērķtiecīgi vadītā procesā, ātrāk rodas izpratne par vispārcilvēciskām vērtībām – darba tikumu, laika plānošanu, sadarbību, komunikēšanās mākslu, dažādu viedokļu respektēšanu, patstāvīgumu, cieņu pret citādību. Pusaudžiem pastāv iespējas attīstīt arī pašvērtējuma prasmi un gaumi. Veidojas izpratne par skaisto, notiek tradīciju apjaušana, iesaistīšanās kolektīva darbā. Arī tādi jautājumi kā atbildība, radošums, mērķtiecība, spēja analizēt un vērtēt ir tie, kuri svarīgi pusaudžu personības attīstības procesā.

Iepriekš izteiktie apgalvojumi arī noteica pētījuma par hip-hop kultūras deju un tās ietekmi uz pusaudžu iesaistīšanos jēgpilnā darbībā, lai tādējādi nodrošinātu viņu personības veidošanos, aktualitāti.

Pētījuma **objekts**. Pusaudžu darbība hip-hop kultūras deju skolā.

Pētījuma **priekšmets**. Pusaudžu vērtības.

Pētījuma **mērķis**. Izpētīt deju kā hip-hop kultūras sastāvdaļu un atklāt pedagoģiskos līdzekļus pusaudžu vērtību attīstībai deju skolā.

Pētījuma **hipotēze**:

Pusaudžu vērtību attīstība hip-hop kultūras deju skolā notiek sekmīgāk, ja:

- pedagoģiskais process nodrošina personības pašizpausmes un pašapliecināšanās iespējas, individualitātes apzināšanos, radošu pieeju un izaugsmi;
- pusaudžu darbības process deju skolā tiek plānots, organizēts un īstenots, nodrošinot savstarpējas sadarbības iespējas.

Pētījuma **uzdevumi**:

1. Analizēt pedagoģijas un mākslas teorijas par pusaudžu vērtību veidošanos un īpatnības hip-hop kultūrā.
2. Analizēt hip-hop kultūras deju kā līdzekli pedagoģiskajā procesā deju skolā.
3. Veikt eksperimentu par pusaudžu vērtību apguvi hip-hop kultūras deju skolā un apkopot eksperimenta rezultātus.

Pētījuma **bāze**. Hip-hop kultūras deju skola.

Pētījuma teorētiskā **novitāte**.

- Pirmo reizi Latvijas pedagoģijas zinātnē tiek pētīta hip-hop kultūras deja kā pedagoģisks līdzeklis pusaudžu vērtību attīstībai deju skolā, paplašināta hip-hop kultūras definīcija.

- Atklāti pedagoģiskie līdzekļi pusaudžu vērtību attīstībai hip-hop kultūras deju skolā. Pētījuma rezultāti ļauj prognozēt pusaudžu vērtību veidošanos un uzlabot sadarbības iespējas hip-hop kultūras deju skolā.
- Precizēti hip-hop kultūras un dejas pamattermini, to būtības skaidrojums latviešu valodā.
- Paplašināta izpratne dejas pedagoģijā par hip-hop kultūras deju Latvijā kā sociāli ētisku un vērtībveidojošu pusaudžu socializācijas un sadarbības līdzekli.

Pētījuma praktiskā nozīmība.

- Pilnveidota hip-hop dejas metodika un tās izmantošanas iespējas Latvijas formālajā un neformālajā izglītībā.
- Teorētiskais pamatojums ļauj izstrādāt pedagoģiski pamatotas mācību programmas hip-hop kultūras dejas apguvei.

Promocijas darba **teorētisko un metodoloģisko pamatu** veido:

- **Vērtību un vērtībizglītības teorijas**, kas atklāj vērtību, vērtību kā darbības, uzvedības, ticības un attieksmes lomu personības attīstības procesā (Dāle, 1952; Durkheim, Kolb, 1959; Rokeach, 1960; Landes, 1967; Epstein, 1977; Bilsky, Schwartz, 1994).
- **Socializācijas un personības attīstības teorijas**, to loma personības vērtību apguves procesā (Axelrod, 1984; Brandenburger, Nalebuff, 1996; Johnson, Johnson, 1987, 2005);
- **Hip-hop kultūras teorijas**, kas pamatotas hip-hop vērtību sociālajā vidē, tās nozīme pusaudža personības veidošanās procesā (Mercadal – Sabbagh, Raton, 2007; Akom, 2009; Pulido, 2008; Shami, 2010; Forster, 1995; Hornsby, 2005; Dimitriadis, 2009).

Pētījuma metodes:

1. Teorētiskā metode – literatūras analīze.
2. Empīrisku datu ieguves metodes:
 - 2.1. Dokumentu analīzes metode, lai izzinātu pusaudžu darbības deju skolā pedagoģiskos plānošanas, organizēšanas un izglītošanas aspektus. Deju skolas normatīvo dokumentu, deju skolas žurnāla, pasākumu kalendāra un audzēkņu personīgo lietu analīze.
 - 2.2. Longitudināla novērošana saskaņā ar izvirzītiem kritērijiem.

- 2.3. Anketēšana, lai identificētu pusaudžu vērtības deju skolā (Rokiča vērtību aptauja (*Rokeach Value Survey, by Milton Rokeach, 1973*) – lai pamatojoties klasiskajā Rokiča vērtību teorijā, noteiktu hip–hop kultūras deju skolas audzēkņu vispārīgās (pēc Rokiča terminālās) vērtības un specifiskās (pēc Rokiča instrumentālās) vērtības.
 - 2.4. Sociometrija (Moreno, 1946, 2004) – pusaudžu komunikatīvo, emocionālo un profesionālo vērtību sociālās mijiedarbības aspektu pārbaudei.
 - 2.5. Intervēšana ar daļēji strukturētas intervijas palīdzību, lai salīdzinātu hip-hop kultūras deju skolas komunikatīvo, emocionālo un profesionālo jomu līderu vērtības un iespējas deju skolas darbības uzlabošanai.
3. Matemātiskās statistikas metodes:
 - 3.1. Faktoranalīze pusaudžu vērtību identificēšanai hip-hop kultūras deju skolā.
 - 3.2. Kendela rangū korelācijas koeficients pusaudžu vērtību savstarpējās saistības stipruma noteikšanai (Kendells tau_b).
 - 3.3. Spirmena rangū korelācijas koeficients pusaudžu terminālo un instrumentālo vērtību sakarības izzināšanai.
 4. Kvalitatīvās pētniecības metodes:

Kontentanalīze padziļinātai hip-hop kultūras deju skolas komunikatīvo, emocionālo un profesionālo jomu līderu vērtību izzināšanai.

Pētījuma posmi:

Pētījuma pirmajā posmā (2008.gada oktobris – 2009.gada jūnijs) tika veikta zinātniskās literatūras apkopošana, salīdzināšana un analīze un vērtību veidošanās nosacījumu apzināšana, lai veidotu izpratni par pētāmo problēmu un izvirzītu pētījuma hipotēzi.

Pētījuma otrajā posmā (2009.gada jūlijs – 2010.gada augusts) izstrādāta pētījuma metodoloģiskā struktūra, balstoties uz deju skolas dokumentu analīzes un longitudinālas novērošanas gaitā iegūtiem priekšstatiem par pedagoģiskā procesa organizācijas nosacījumiem deju skolā.

Pētījuma trešajā posmā (2010.gada septembris – 2010.gada decembris) tika īstenots kvalitatīvā un kvantitatīvā pētījuma 1.posms (intervijas, aptaujas, sociometrija), no (2011.gada janvāris – 2011.gada jūnijs) tika īstenots kvalitatīvā un kvantitatīvā pētījuma 2.posms (veikta kontentanalīze un pirmdatu statistiskā apstrāde ar matemātiskās statistikas metodēm, izmantojot SPSS 11.5 paketi).

Pētījuma ceturtajā posmā (2011. gada septembris – 2012. gada decembris) - datu analīze, rezultātu apkopojums un promocijas darba noformējums.

Promocijas darba apjoms un struktūra. Promocijas darba struktūru veido divas daļas, nobeigums, literatūras saraksts. Teksts izklāstīts uz 145 lpp., bibliogrāfija ar 159 avotiem un 18 pielikumi, kuri ir izvietoti uz 22 lapām. Lai Latvijā pilnveidotu dejas pedagoģijas terminoloģiju 18. pielikumā atrodama hip-hop kultūras pamatterminu skaidrojošā vārdnīca.

Aizstāvēšanai izvirzītas tēzes

1. Pusaudžu vērtību veidošanās sākumposmā svarīga nevis sabiedriski nozīmīga, bet personiski nozīmīga ievirze, un hip-hop kultūras dejas apguves process, kas balstīts uz sadarbības principu, kļūst par svarīgu pusaudžu vērtību apguves līdzekli.
2. Pusaudžu vērtību veidošanās hip-hop dejas apguves procesā balstās uz tādiem svarīgiem pedagoģiskajiem nosacījumiem kā vecumposmam atbilstoša demokrātiska komunikācija un sadarbība starp vienaudžiem un pedagogu, skaidri un pusaudža labprātīgi pieņemti darbības nosacījumi.
3. Hip-hop kultūras deju skolas pedagoģiskajā procesā apgūtās vērtības integrējas pusaudža personībā un tiek izmantotas veiksmīgai dzīves darbībai sabiedrībā.

Promocijas darba saturs

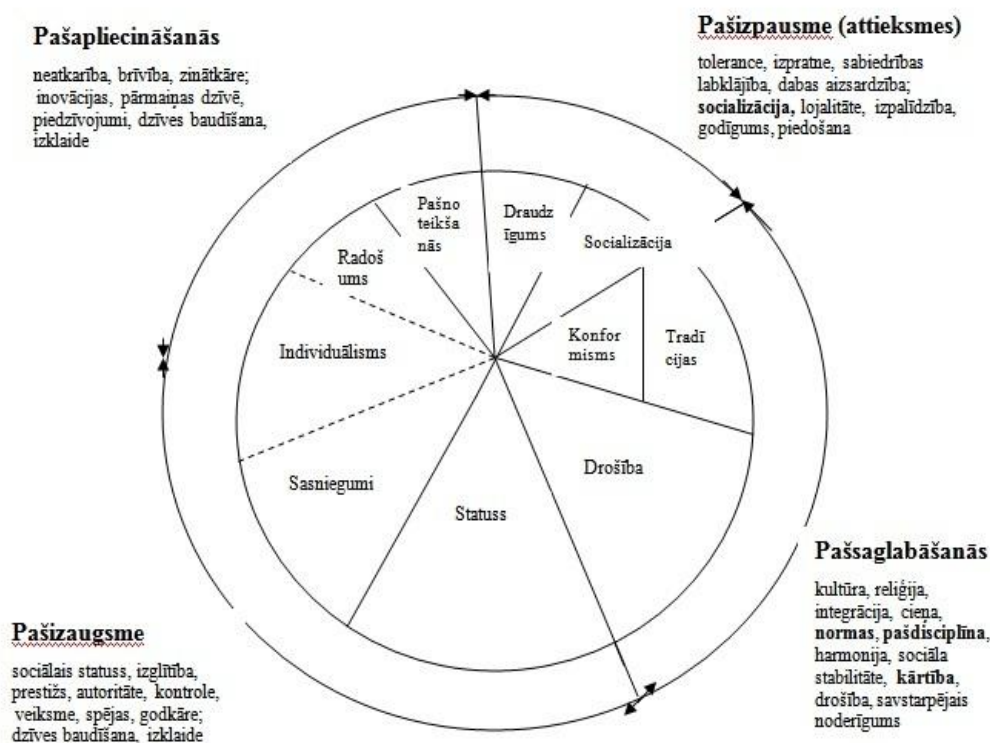
Ievadā pamatota pētījuma temata aktualitāte, izvēle un tā nozīmība mūsdienu dejas pedagoģijā, noteikts pētījuma objekts un priekšmets, izvirzīts mērķis un uzdevumi, risināmās problēmas pētīšanai izvirzīta hipotēze, aprakstīti pētījuma posmi, dots pētījuma teorētiskais pamats, pētījuma bāze un datu vākšanas metodes, sniegta informācija par pētījuma novitāti, praktisko nozīmi un darba aprobāciju.

Pētījuma **1. daļas „Vērtība kā pedagoģijas kategorija” 1.1. nodaļā „Vērtības jēdziens”** ir teorētiskās literatūras analīze par vērtību jēdzienu, ietverot šī termina vēsturisko aspektu.

Pētījumā tiek apskatītas vērtību un vērtībizglītības teorijas, kas atklāj vērtību kā ideālu, ko iespējams sasniegt mērķtiecīgā pret apkārtējo pasauli darbībā (Dāle, 1952; Durkheim, Kolb, 1959; Rokeach, 1960; Landes, 1967; Epstein, 1977; Bilsky, Schwartz, 1994). Promocijas darbā skatītas pedagoģijas zinātnes un kulturoloģijas zinātnes nostādnes par vērtībām, kurās izteikti dominē darba vērtība un sadarbības

vērtība. Pētījumā par vērtību tiek pieņemtas morālās, sociālās, estētikas, reliģijas u.c. vērtības.

Par pamatu empīriskam pētījumam ir V. Biļska un Š. Švarca vērtību teorija no kā izriet vērtību, vērtīborientāciju un vērtību raksturojošo kritēriju sakarības (sk. 1.attēlu).

1.attēls. Vērtību, vērtīborientāciju un vērtību raksturojošo kritēriju sakarības (W.Bilsky, S.H.Schwartz, 1994, 2008)

1. daļas 1.2. nodaļā „Vērtība kultūrizglītībā” tika veikta pedagoģiskās literatūras analīze par vērtību lomu kultūrizglītības attīstības vēsturiskā aspektā. Tas ļauj izvirzīt teorētisku pieņēmumu par individuālo vērtību veidošanās procesa mijiedarbību ar kultūras procesiem un pārmaiņām izglītības vidē. Ne tikai kultūrvidē ietekmē indivīdu, bet notiek arī atgriezenisks process. Indivīds spēj radīt un ietekmēt pārmaiņas šai kultūrvidē, tādējādi veicinot savstarpējo bagātināšanos, jo tiek apgūtas jaunas zināšanas, prasmes un attieksme gan pret sevi, gan pret citiem.

Kultūras vērtību apguvi veicina tāda kultūrvidē, kas sevī ietver gan materiālās, gan nemateriālās kultūras fenomenus un sociālos aspektus, un tie ir nozīmīgi indivīdam, sociālai grupai vai visai sabiedrībai.

Tā kā mūsdienu kultūrvidē dzīvojošajai personībai svarīgas vērtības ir atvērtība jaunajam, personības pašapliecināšanās, individuālisms, ievirze uz personības

autonomiju, racionālisms, brīvība, vienlīdzība un iecietība, cieņa pret privātīpašumu un demokrātiskums, tad šīs vērtības kultūrizglītības procesā arī kļūst par kultūrizglītības pamatu.

1. daļas 1.3. nodaļā „Vērtību veidošanās pusaudža vecumā” analizētas vērtību veidošanās īpatnības un to loma personības vērtību apguves procesā (Axelrod, 1984; Brandenburger, Nalebuff, 1996; Johnson, Johnson, 1987, 2005).

Pusaudža attīstības posmu var izprast kā attiecību veidošanās un iespēju rašanās laiku, jo šajā posmā tiek apgūtas dažādas zināšanas un prasmes, kā arī neatkarība sociālā piederība, veidotas saiknes ar citiem.

Sadarbība ar pusaudzi kļūst svarīga vērtību apgūvē. Pusaudzim īpaši nozīmīga ir atmosfēra grupā, tās demokrātiska struktūra un tolerance pret citiem, gandarījums kā par grupas, tā arī individuālo rezultātu. Pusaudža vecumā neder autoritārs sadarbības stils. Pedagogam ir jābūt tik pusaudža sadarbības partnerim. Svarīga horizontālā, nevis vertikālā hierarhija. Sadarbībā svarīga arī grupas iekšējo – neformālo līderu loma, un tās ietekme uz grupu.

Hip-hop kultūra var kļūt par pusaudža vērtību apguves līdzekli, ja vien šis process balstās uz zināšanām par pusaudža kā personības veidošanos noteiktā sociālajā vidē un pusaudzim tiek dota iespēja apgūt konkrētas zināšanas par šo kultūras jomu. Pusaudzim vērtību veidošanās posmā svarīga saprotama un tuva radošā forma, lai viņš var pašapliecināties, nenonākot pretrunā ar sabiedrībā pieņemtajām normām.

Pusaudzim nozīmīgs ir personīgais pārdzīvojums, nevis piespiedu rezultāts.

1. daļas 1.4. nodaļas „Hip-hop kultūra kā pedagoģiska vērtība” 1.4.1. apakšnodaļā „Hip-hop kultūras būtība un komponenti” ietverta analīze par hip-hop kultūras būtību, komponentiem un pamatvērtībām no pedagoģiskā procesa aspekta. Analizējot hip-hop kultūras mūsdienu izpausmes, ņemti vērā gan vēsturiski fakti par 17., 18.gadsimta verdzības laikmetu Āfrikā, kā arī 20.gadsimta 50. – 60. gadu Amerikas melnādaino iedzīvotāju cīņu par līdztiesību sabiedrībā, kas ietekmējuši hip-hop kultūras attīstību.

No sākotnējā sociāli rosinātā protesta pret noteiktām diskriminācijas izpausmēm izriet tālāka hip-hop kultūras attīstība, kas balstīta uz miera, mīlestības, vienotības un prieka filozofiju.

Analizējot hip-hop kultūras attīstības sociālos nosacījumus, tiek izvirzīts pieņēmums, ka hip-hop kultūra ar tās izpausmes formām, darbības filozofiju un līderu paraugu, kļūst par vērtību attīstību sekmējošu faktoru, ja vien tā iegūst

organizētas struktūras formu hip-hop kultūras kolektīvos, piemēram, deju skolās, vokālajos pulciņos u.c.

Konstatēts, ka deja ir viena no piecām galvenajām sastāvdaļām, kurās atklājas hip-hop kultūras būtība, kas tiek skaidrota kā savstarpēji saistītu komponentu kopums:

1. **pasākuma vadīšana**, repošana (angļu val. - *MC`ing [emceeing], rapping*);
hip-hop pasākuma vadītājs (angļu val. - *Master of Ceremony, MC*) – pieteicējs, pūļa un publikas uzrunātājs, kas uzskatāms ne vien kā pasākuma vadītājs, bet hip-hop kultūras filozofijas publisks paudējs;
2. **dīdžejošana**, diskžokejošana, vinilla plašu atskaņošana - (angļu val. - *Disk Jockeying, DJ`ing, Turntable-ism*);
diskžokejs, DJ`s, dīdžejs (angļu val. - *Disk Jockey, DJ*) ir persona, kas uzņemas rūpes par hip-hop pasākuma muzikālo ievirzi, apskaņošanu un tās īstenošanu;
3. **grafiti** (angļu val. - *Graffiti, Writing, Aerosol Art*) – zīmēšana, aerosola māksla, sienu zīmējumi pilsētvidē, ar personības pašizpausmes, gan komunikācijas un sociāla vēstījuma nozīmi;
4. **deja**, kas sākotnēji ietvēra tādus stilus kā breikošana (angļu val. - *breaking*), divcīņa (angļu val. - *up-rocking*), sasprindzināšanās (angļu val. - *popping*), aizslēgšanās (angļu val. - *locking*), bet vēlāk arī hip-hop deja un mājas deja (angļu val. – *house dance*) un citus stilus, kas pauž hip-hop kultūras vērtības ar kustību palīdzību;
5. **zināšanas** par hip-hop kultūru – hip-hop kultūras vienojošā sastāvdaļa, kas pastāv integrēti ar iepriekš nosauktajām hip-hop kultūras sastāvdaļām; hip-hop kultūra balstās uz konkrētām zināšanām par hip-hop filozofiju, tās izpausmes formām un tas ļauj integrēt hip-hop kultūru pedagoģiskajā procesā (Alim, 2006; Cobb, 2007; Smith, 2005)

Pētījumā izmantoti Latvijā līdz šim vēl netulkoti termini, kas tiek skaidroti latviešu valodā un pievienotajā terminu skaidrojošā vārdnīcā. Tā kā pētījuma objekts ir darbība hip-hop kultūras deju skolā, tad konstatēts, ka **hip-hop kultūras deja** ietver šādus galvenos deju stilus:

- **breikošana**, breika deja, starpspēles deja, pauzes deja (angļu val. – *breaking, breakin`, breakdance, b-boying*) – ielas deju stils, ko sākotnēji izpildīja pie dzīvespriecīgas (angļu val. - *funk*) mūzikas; izveidojās 60.-to gadu beigās ASV Dienvidbronksā; deja ko dejoja pauzēs (starpspēlēs) starp dzejoļu pantiem un piedziedājumiem; raksturīgas akrobātiskas, spēka, kāju darbību, individuālā stila

un griezienu kustības pārsvarā guļus uz grīdas; kombinācijas beigās dejojotais parasti sastingst kādā nekustīgā pozā;

- **divcīņa** (angļu val. - *up-rocking*) – ielas deju stils, ko parasti dejo, nostājoties divās līnijās iepretim; šis veids radies kā alternatīva bandu ielu kaujām; savā ziņā dejojāju pretējās līnijas simboliski parāda stila vēsturisko izcelsmi, kad graustu rajonos cīnījās banda pret bandu;
- **sasprindzināšanās** (angļu val. - *popping*) – ielas deju stils, kas radās ASV *Fresno*, Kalifornijā, 60.-70.gados; dejošana balstās uz muskuļus ātras sasprindzināšanas un atslābināšanas tehnikām, kas rada krampjveida izrāvienus; nosaukumu radīja Būgalo Sems (*Boogaloo Sam*), kas dejojot un katru reizi sasprindzinot muskuļus, izrunāja skaņu „pop”, tā atgādinot skaņu, kas līdzīga popkorna sprādzienam mikroviļņu krāsnī; šo terminu izmanto arī kā vienojošo terminu tādiem radniecīgiem deju stiliem kā robots (angļu val. - *robot*), viļņošanās (angļu val. - *waving*), karaliskās zīmes (angļu val. - *king tut*), manekens (angļu val. - *mannequin*), putnubiedēklis (angļu val. - *scarecrow*) un vēl 40 līdz 50 citu deju stilu apzīmēšanai;
- **aizslēgšanās**, bloķēšana (angļu val. - *locking*) – ielas deju stils, kas sākotnēji 60.-tajos gados tika dejots pie dzīvespriecīgas (angļu val. - *funk*) mūzikas; nosaukumu radīja Dons Kampsbels (*Don Campbell*), kas neprasmīgi dejoja kustības no filmas „Dzīvespriecīgā vistiņa” (angl. – *Funky Chicken*), tas skatītājiem patika un iedvesmoja autoru šī dejošanas stila radīšanai; dejas kustībām raksturīgas slēgti un norādoši žesti ar īpatnējām, atšķirīgām roku un plaukstu kustībām, kas ir kombinētas ar atslābinātiem gurniem un kājām; kustības pārsvarā ir ar lielu amplitūdu un pārspīlētas;
- **hip-hop dejas**, hip-hop Ņujorkas pilsētas stils (angļu val. - *hip-hop NewYork City Style*, saīsināti *hip-hop NewStyle*, *hip-hop NYstyle*), bet visizplatītākais ir īsais nosaukums **hip-hop** - dejas stils, kas radies 70.-80. gados no breikošanas (angļu val. - *breaking*) kāju kustībām, kas tiek dejas atrodas nevis guļus zemē uz grīdas, bet gan atrodas stāvus augšā (angļu val. - *top rock*); vairāku ielas deju stilu apvienojums; parasti dejo stāvus uz grīdas, izmantojot ķermeņa plastikas, tā fiksācijas, šūpošanās, kāju un roku darbības, individuālā stila u.c. tehnikas; terminu *hip-hop NewStyle* ieviesa Francijas dejojāji, lai izceltu hip-hop dejas

vēsturiskās izcelsmes vietu - Ņujorku un akcentētu jaunāko laiku ieguldījumu hip-hop stila attīstībā;

- **mājas dejas** (angļu val. - *house dance*) – dejas, kuru raksturo stilu sajaukums un kam raksturīga ķermeņa augšējās un apakšējās daļas un kāju kustību apvienošana vienotā dejas stilā; vēsturiski šo stilu sāka dejojot parādīties „*House*” mūzikas stilam, kuru sākotnēji nespēlēja oficiālos klubos, bet tikai privātās ballītēs, vasarnīcās, māju garāžās un lielākos dzīvokļos; sākotnējais nosaukums bija *Džeka dejas* (angļu val. - *Jack dance*), kas saistīts ar savdabīgām ķermeņa augšdaļas atbrīvošanās kustībām.

Iepriekš nosauktie ir tikai galvenie deju stili, bet kopumā stilu paveidu un novirzienu ir ap 100. Savukārt dažādu kustību un elementu nosaukumi variē vēl plašākā amplitūdā.

Hip-hop kultūras dejas atzīstama kā kultūras vērtība. Tā kopā ar citām hip-hop kultūras sastāvdaļām ir iekļauta Starptautiskajā miera deklarācijā, kas 2001.gadā tika iesniegta UNESCO ar mērķi izmantot hip-hop starptautisko kultūru miera, labklājības un sadarbības veicināšanai starp valstīm.

Hip-hop miera deklarācijā ir nosaukti 18 principi, kas palīdz pamatot hip-hop kā kultūru, parādot hip-hop kultūras nozīmīgumu globālā valstu sadarbības un individuālā izaugsmē.

Hip-hop kultūra savas filozofijas dēļ ir pieejama visā pasaulē, un tas to padara par globāli nozīmīgu kultūru. Hip-hop kultūra ir universāli lietojama kultūra, kas vienlaikus atzīstot iepriekšējo paaudžu veikumu, tomēr koncentrējas uz nākotni un jaunu vērtību radīšanu. Hip-hop kultūru raksturo gan noteiktas kultūras vērtības – brīvība, vienotība, miers, mīlestība, gan artefakti – kultūras piederīgo izpausmes apģērbā, aksesuāros, izskatā u.c. kultūras materiālajos aspektos.

Hip-hop kultūra ir starptautisks, universāli izmantojams kultūras paveids, kas integrē vispārcilvēciski nozīmīgas vērtības - brīvība, vienotība, miers, mīlestība, prieks, kā arī artefaktus - kultūrai piederīgo izpausmes apģērbā, aksesuāros, izskatā u.c. kultūras materiālajos aspektos.

Hip-hop kultūra ir dzīvotspējīga mainīgā vidē, jo spēj pielāgoties lokālām kultūrām, neapspiežot tās, bet tās atraisot, un tas pilnā mērā atbilst mūsdienu multikulturālisma prasībām. Zināšanas par sevi un pasauli hip-hop kultūras apguves procesā veicina cilvēka iekļaušanos zināšanu sabiedrībā.

1.daļas 1.4. nodaļas 1.4.2. apakšnodaļā „Hip-hop kultūras dejas kā pusaudžu vērtību attīstības līdzeklis” ietverta analīze par hip-hop kultūras deju, jo tā sevī ietver gan kustības, gan mūziku un spēj piesaistīt vairāk cilvēku.

Hip-hop dejas paredz arī tādu vērtību kā sadarbība, radošums un pašdisciplīna apguvi. Hip-hop dejas palīdz mazināt rases vai personiskās identitātes pretrunas, izprast vēsturi un politiku, savienot kultūras, izglītības un mūzikas vērtības vienotā veselumā. Hip-hop dejas ir labs līdzeklis ētisku, politisku vērtību paušanai, tiesiskuma un demokrātijas nodrošināšanā (Gilroy, 2000).

Hip-hop kultūras vērtību apguve dejojot, ļauj īstenot indivīda brīvību un vienlaicīgi dziļāku izpratni par citiem dejas dalībniekiem. Hip-hop kultūras vērtību apguve var pat mainīt neadekvātus vai pat aplamus priekšstatus, jo hip-hop dejas apguves procesā var ietvert arī intervijas, diskusijas, priekšnesums, debates ar hip-hop kultūras līderiem ne tikai par hip-hop kultūras, bet arī sabiedrības svarīgām problēmām (Akom, 2009).

Hip-hop dejas mūsdienās tiek izmantota, lai attīrītos, atbrīvotos, kad tiek izlādēts ikdienā uzkrātais sasprindzinājums, stress, agresija. Tā ir personības iekšējā potenciāla – motīvu, vērtību un pasaules uzskata izpausme. Pusaudzis dejas procesā var saņemt atbildes uz viņam svarīgiem jautājumiem, kas palīdz risināt aktuālās problēmas. Pusaudža nemiera gars, pretrunīgums, mainīgais garastāvoklis, dejojot tiek izdzīvots mākslas tēlā, primārā enerģija pārveidota akceptētā izpausmē un kļūst par dzīves veidu.

Ja pusaudzis dejas nodarbībā izturas neadekvāti, tas nozīmē, ka viņš atbrīvojās no liekās enerģijas un uzņem pozitīvo. Notiek rituāls – kas sākotnēji izpaužas kā atbrīvošanās un attīrīšanās process. Tas var pāraugt harmoniskā dejā, kad kustības tiks kontrolētas un koordinētas, un pusaudzis apzināsies savu ķermeni, pats sevi un savas emocijas, izveidos savu vērtību sistēmu, un tas ir pedagoģiskā procesa svarīgākais devums.

Sadarbība hip-hop kultūras dejā ir ļoti izplatīta mācību forma un būtiski attīsta vērtību izpratni, jo dejojotāji savstarpēji ir saistīti, pat lielā mērā atkarīgi viens no otra. Sadarbība, mācoties dejojot, savstarpēja palīdzēšana, pielāgošanās, rēķināšanās, uzticēšanās ir saistīta ar pusaudžu vērtību attīstību.

Savstarpējais atkarīgums dod dejas pedagogam iespēju izveidot vai izmantot tādu pedagoģisko procesu, kurš ir piemērojams visdažādākajām pedagoģiskajām situācijām un attiecināms uz plašu problēmu risināšanas spektru.

Izmantojot hip-hop pedagoģiskās iespējas pusaudžu deju grupās, notiek socializācija, mazinās vajadzība meklēt savu identitāti ārpus grupas.

Hip-hop deju grupa ir sociāli labvēlīgi noskaņota, sadarbojas uz vienlīdzības un godīguma pamatiem.

Individuālie un sociālie aspekti var pastiprināt viens otra efektu, jo kolektīvā pieejams plašāks informācijas spektrs, nekā tas pieejams individuāli (Salomon, Perkins, 1998).

Apgūstot hip-hop deju, svarīgi ņemt vērā, ka šis process notiek aktīvā darbībā. Dejotājs improvizē vai atdarina, izmantojot savu pieredzi. Pilnveidojas arī viņa zināšanas un radošums, mācās sadarboties, kā arī dejojot mācās viens no otra (Дьюи, 1997; Mercadal – Sabbagh, Raton, 2007).

Hip-hopa dejas apguves process kļūst par dinamisku procesu, kurā nozīmīga loma ir pedagoga personībai un pieredzei. Pedagoģs uzņemas uzdevumu palīdzēt pusaudzīm apgūt pasaules uzskatu un konkrētas zināšanas un prasmes, lai spētu identificēt savas vērtības, vietu sociālajā vidē (Norton, 2008).

2. daļa „Pusaudžu vērtību attīstība hip-hop kultūras deju skolā” 2.1. nodaļā „Empīriskā pētījuma gaita, vispārīgs raksturojums un vērtēšanas kritēriji” aprakstīta empīriskā pētījuma posmi, veiktie mērījumi un izpētes darbības un datu analīzes metodes. Aprakstīti izstrādātie pusaudžu vērtību attīstības kritēriji un rādītāji, kā arī līmeņa noteikšanas parametri, pēc kā novērtēt pusaudžu vērtību attīstības dinamiku hip-hop kultūras deju skolā noteiktā laika periodā.

Sagatavošanās posms ietver precīzu jēdzienu operacionalizāciju, pamatojoties teorijā un analogisku pētījumu pieredzes analīzē, eksperimenta shēmas izveidi.

Metodiku izvēles un izstrādes posmā vērtību aptaujas izvēle, to tulkojums no oriģinālvalodas.

Notiek dalībnieku atlase hip-hop kultūras deju skolā, lai veidotu reprezentatīvu izlasi, kas atspoguļo populācijas vidējos rādītājus, izmantojot nejaušās atlases metodi. Izmēģinājumpētījums jeb pilotpētījums ir ar mērķi aprobēt izstrādāto vērtību aptaujas un interviju, un noskaidrot, kāda ir pusaudžu vērtību izpratne.

Pēc tam notiek metodikas koriģēšana, izmantojot izmēģinājumpētījumā iegūto pieredzi, neskaidru formulējumu maiņa, novērtēšanas kritēriju izstrādāšana un līmeņu.

Eksperimentālā pētījuma sākotnējais mērījums ļauj pilnveidot Hip-hop kultūras deju skolas darbības modeli.

Pēc tam tiek veikta hip-hop kultūras deju skolas darbības modeļa eksperimentālā pārbaude un rezultātu apkopošana.

Eksperimenta pētījuma realizācijas vieta ir hip-hop kultūras deju skola.

Ar nejaušās atlasē metodi izvēlēts 21 hip-hop deju skolas audzēknis. Respondenti atlasīti pēc šādiem kritērijiem: dzimums, vecums, darbības ilgums deju skolā.

Pētījumam tiek atlasīti 8 zēni un 13 meitenes. Pētāmajā grupā visvairāk pārstāvēti pusaudži vidējā pusaudžu vecumposmā – no 13 – 15 gadiem. Tie izlases kopā veidoja 62%. Savukārt agrīnā pusaudžu vecumposmā – no 11 līdz 13 gadu vecumam – 38% no respondentu skaita. Pētījumā ir pārstāvēti kā agrīnā, tā vidējā pusaudžu vecumposma pusaudži. Respondentu sadalījums pa dzimumiem un vecumiem ir relatīvi vienlīdzīgs. Lai validi un ticami noteiktu pusaudžu vērtību veidošanos hip-hop deju skolā, kā priekšnosacījums iekļaušanai pētījuma grupā tiek izvirzīts pusaudža vismaz gadu ilga darbība hip-hop kultūras deju skolā.

Lai saprastu, kādi ir pedagoģiskā procesa organizācijas pamatnosacījumi deju skolā, vai tie kā prioritāru izvirza sadarbības veicināšanas principu, tiek izmantota dokumentu kontentanalīzes metode. Izvērtējot deju skolā pieejamo informāciju – skolas žurnālus, pasākumu kalendārus un audzēkņu lietas (ar audzēkņu vecāku piekrišanu), iegūta informācija par hip-hop kultūras deju skolas dalībniekiem. Savukārt novērojumu gaitā iegūtā informācija ļauj spriest par hip-hop kultūras deju skolas dalībnieku izpratni par vērtībām.

Deju skolas audzēkņu vērtību noteikšanai ir izveidota aptaujas anketa saskaņā ar Biļska – Švarca universālo vērtību koncepciju (sk. 1.attēlu). Izmantojot pilotpētījumā iegūtās pusaudžu vērtību atziņas, aptaujas anketā tika ietverti 30 apgalvojumi, kas tika iedalīti nosacītos vērtību blokos, kas atklāj pusaudžu vērtīborientāciju:

- pašapliecināšanās, radošums, individualitāte;
- pašizpaušme, tolerance, labvēlība;
- sociālās vērtības - draudzīgums, lojalitāte, vienotība, sadarbība;
- zinātkāre, izaugsme, kompetence, sasniegumi;
- autoritātes, sociālais statuss;
- pašsaglabāšanās, tradicionālās vērtības, kārtība, pašdisciplīna, noteikumu ievērošana;
- dejošanas procesa organizācija, fiziskā vide.

Ar aptaujas palīdzību, tika mērīti pusaudžu vērtībizeikumi par hip-hop kultūras deju skolas darbību, kuros atklājas dažādas dzīves vērtības. Saskaņā ar vērtību teorijām šo vērtību novērtēšanai tika izvirzīti četri *pamata kritēriji* un tiem atbilstoši rādītāji (sk. 1.tabulu).

1.tabula

Pusaudžu vērtību attīstības novērtēšanas kritēriji un rādītāji

vērtību apguves				
kritēriji	rādītāji	līmenis		
		<i>zems līmenis</i>	<i>vidējs līmenis</i>	<i>augsts līmenis</i>
pašapliecināšanās	pašnoteikšanās individualitāte, radošums	neizpaužas, izpaužas ļoti reti	dažkārt izpaužas, bet pārsvarā jau zināmās situācijās	izpaužas patstāvīgi un jebkurā situācijā un apstākļos
pašizpaušme	socializācija, komunikācija	nav kontakta ar pārējiem	kontaktējas tikai ar atsevišķiem cilvēkiem	spēj brīvi kontaktēties ar jebkuriem cilvēkiem
pašizaugsme	zināšanas, prasmes	jaunas zināšanas, prasmes apgūst vāji	jaunas zināšanas un prasmes apgūst tikai nepatstāvīgi	patstāvīgi spēj apgūt jaunas zināšanas, prasmes
	attieksmes	nepieņem atšķirīgo un autoritātes	reizēm pieņem atšķirīgo un autoritātes	pieņem atšķirīgo un autoritātes
pašsaglabāšanās	kārtības izjūta	noteikumus pieņem ar grūtībām	noteikumus pieņem	noteikumus pieņem un spēj izvērtēt
	konformisms	nespēj paust viedokli par apkārtējo vidi	spēj izteikties kas patīk vai nepatīk par apkārtējo vidi	spēj kritiski novērtēt un piedāvāt idejas apkārtējās vides izmaiņām

Vērtību rādītāji tiek noteikti pēc to izpaušmes intensitātes līmeņa:

1. zems līmenis;
2. vidējs līmenis;
3. augsts līmenis.

Aptaujas anketā katru vērtībizeikumu pusaudži novērtē pēc to svarīguma pakāpes un pēc tam ar matemātiskās apstrādes metodes (SPSS datu analīze), ir noteikts grupas kopējais katra vērtībizeikuma svarīgums skaitliskā izteiksmē no 0.001 līdz 0.999. Ja

rezultāts ir tuvāks ciparam „1” , tad šī vērtībizteikumā izteiktā vērtība šai pusaudžu vecuma grupai ir raksturīgāka.

Lai noteiktu vērtību rādītāju intensitātes līmeni, noteiktas šādas robežas:

1. zems līmenis, ja rezultāts ir no 0.001 līdz 0.333;
2. vidējs līmenis, ja rezultāts ir no 0.334 līdz 0.666;
3. augsts līmenis, ja rezultāts ir no 0.667 līdz 0.999.

Lai mērītu pusaudžu vispārējās un specifiskās vērtības izmantota V.Rokiča vērtību aptauja divās daļās, katrā no tām bija 18 jautājumi. Pusaudži sarakstē vērtības pēc savas vērtību izpratnes. Šī aptauja vairāk ir informatīva, jo jaunākā vecuma pusaudži tikai ar grūtībām spēja izprast dažādo vērtību jēdzienu būtību. Iegūtie dati tika izmantoti padziļinātā intervijā ar sociometrijā identificētajiem līderiem, lai noteiktu pusaudžu vērtības un salīdzinātu iegūtos rezultātus ar Rokiča vērtību aptaujā iegūtajiem un analizētu rezultātu ticamību.

Pētījuma laikā tika veikta hip-hop deju grupas pusaudžu sociometriskā izpēte (saskaņā ar J.Moreno metodi) ar mērķi noteikt neformālos grupas līderus, kas varētu sniegt „ekspertu” viedokli par deju skolas darbības uzlabošanas jautājumiem darbības modeļa pilnveidošanai un pusaudžu vērtību noteikšanai padziļinātā strukturētā intervijā. Interviju veidoja pieci jautājumi, kas tika izvirzīti saskaņā ar pētījuma mērķi.

Metodikas koriģēšanas posms ietver arī potenciālo draudu pētījuma validitātei un ticamībai izvērtēšanu.

Pēc pētījuma metodikas koriģēšanas, aptaujas anketas un intervijas galīgā varianta izveides tika veikts arī eksperimentālā pētījuma mērījums par pusaudžu sākotnējo izpratni par vērtībām hip-hop kultūras deju skolas darbībā. Tiek pilnveidots hip-hop kultūras deju skolas darbības modelis un veikts atkārtots mērījums.

2.daļas 2.2. nodaļā „Pusaudžu izpratne par vērtībām hip-hop kultūras deju skolā” ir empīriskais pētījums par pusaudžu vērtību veidošanos un izpratni hip-hop kultūras deju skolā.

Lai vērtētu, kā pusaudžu darbības process deju skolā tiek plānots, organizēts, strukturēts un īstenots, lai nodrošinātu savstarpējas sadarbības iespējas, izveidota aptaujas anketa, kas tika izveidota saskaņā ar Biļska – Švarca universālo vērtību koncepciju (sk. 1.attēlu), hip-hop kultūras vērtībām un pilotpētījumā iegūtajiem vērtībizteikumiem, kurā tika ietverti pusaudžu vērtībizteikumi par dzīves vērtībām saistībā ar darbību hip-hop kultūras deju skolā. Sakarības starp vērtību kritērijiem, to

rādītājiem un pusaudžu vērtībām, kas izpaužas aptaujas anketas apgalvojumos attēlotas 2.attēlā.

2.attēls. Pusaudžu vērtību sakarības

Lai noskaidrotu, kāda ir pusaudžu vērtību attīstība hip-hop kultūras deju skolā, bija nepieciešams izmērīt sākotnējo pusaudžu vērtību izpratni un pēc noteikta laika perioda atkārtoti izmērīt pusaudžu vērtību izpratni pēc tās pašas metodikas.

Aptaujā iegūto sākotnējo datu analīze tiek veikta ar mērķi identificēt hip-hop kultūras deju skolas pusaudžu sākotnējo vērtību izpratni.

Aptaujas gaitā iegūtie dati apstrādāti, izmantojot faktoranalīzi, kas ļauj ne tikai atrast faktorus, kas atrodas vairāku mainīgo lielumu saistības pamatā, bet arī dod iespēju novērtēt šīs saistības drošumu starp faktoru un novērotajām pazīmēm.

Apkopojot analizētos pusaudžu vērtību izteikumos iegūtos sākotnējos rezultātus var secināt, ka relatīvi augsti rādītāji ir izpausmēm, kas saistītas ar ģērbšanos sev pieņemamās drēbēs, darbošanos nometnēs, iespēju pašam būt radošam, izdomāt kustības un izpausties dejojot, tādējādi arī pašapliecinoties, izceļot savu

individualitāti un nostiprinot savu sociālo statusu vienaudžu vidū, kā arī uzsverot savu pašnoteikšanos vecāku acīs. Neskatoties uz konfrontācijas iespēju ģērbšanās jautājumā, vecāki un ģimene ir relatīvi augstu novērtētas vērtības pusaudžu vērtību aptaujā.

Relatīvi zemi rādītāji ir zināšanām par deju, sekmēm skolā, tehnoloģiju iespēju izmantošanai, personīgam komfortam, deju skolas vides nozīmei un radošuma izpaušmei improvizēšanā.

Pretrunīgi vērtējama radošuma izpaušme. Tā izteikumos pastāv pat tādās galējībās kā kustību izdomāšana, kas tiek augstu novērtēta ar 0,834, kas atbilst augstākajam - 3.līmenim, gan improvizēšana, kas ir relatīvi zemu novērtēta ar 0,457, kas atbilst vidējam - 2.līmenim. Tas ir saistīts ar mācību priekšmeta „dejas improvizācija” sagādātajām grūtībām hip-hop dejas apguves procesā. Tā kā improvizācijas prasme respondentiem izpaužas tikai zināmās treniņu situācijās, tas ir pazeminājis radošuma izpaušmes novērtējumu kopumā.

Relatīvi zemie rādītāji, kas atspoguļo zināšanas par deju, ir pamatoti, jo mācību programmas apguves sākumposmā tās objektīvi ir arī zemākas.

Kā deju skolas nepilnības atklājas fiziskās vides nesakārtotība un trūkumi, pedagogu atšķirīgā profesionalitāte un dažādība, kā arī mācību procesa intensitāte.

Kā pilnveidojamu mācību procesa ziņā var minēt dažādību mācību metožu izmantošanā un satura apgūšanas motivācijas veicināšanā.

Pilnveidojama arī darba organizācija, lai pusaudžiem būtu iespējams socializēties, komunicēt un pilnveidoties arī dejas jomā.

Pētījuma rezultāti ļauj apgalvot, ka hip-hop dejas apguves mācību procesā var integrēt hip-hop kultūras un vispārpieņemto vērtību apguvi.

Lai noteiktu pusaudžu vērtību attīstību, bija nepieciešams veikt atkārtotu mērījumu un analizēt pusaudžu vērtību apguves līmeņus pēc zināma laika.

Pusaudžu vērtību noskaidrošanai, hip-hop kultūras deju skolas darbības modeļa pilnveidošanai un sadarbības nozīmes noskaidrošanai, tika veikta līderu noteikšana un to intervēšana ar strukturētās intervijas palīdzību. Pētījuma hipotēzes pārbaudei tika veikta hip-hop deju grupas sadarbības aspektu sociometriskā izpēte.

Kvalitatīvajā izpētē atklātās audzēkņu vērtības apstiprina aptaujās iegūtos rezultātus, kas norāda uz sadarbības nozīmi pedagogiskajā procesā, uz atbalstošas vides – pedagogu un ģimenes – lomu pozitīvā vērtību attīstībā pusaudžiem, rosinot radošumu, pašizpaušmi, cieņu citam pret citu.

2.daļas 2.3. nodaļā „Pusaudžu vērtību attīstības modelis hip-hop kultūras deju skolā” atspoguļota izglītības iestādes organizatoriskā struktūra, mācību darbība, sadarbības realizēšana, pedagoģiskā procesa plānošana un realizācija. Lai veidotu pusaudžu vērtības, iemācītu pusaudžiem būt labākiem, nebūt atkarīgiem, cītīgāk mācīties, cilvēcīgāk attiekties vienam pret otru komunikācijā, svarīgi ir izprast savu pedagoģisko atbildību un personības parauga spēku.

Ņemot vērā pusaudžu vērtību apguves sākotnējā pētījumā iegūto datu analīzi, var secināt, ka deju skolas darbībā ir iespējams veikt izmaiņas, kas varētu kvalitatīvi uzlabot mācību procesu, tai skaitā mācību saturu, mācību metodes, kā arī uzlabot organizatorisko procesu, lai veicinātu pusaudžu vērtību attīstību.

Hip-hop kultūras deju skolas darbības modeļa uzlabošanai tiek precizēti deju skolas darbības principi. Hip-hop kultūras deju skolas modelis veidots, balstoties uz teorijām par pusaudža attīstību vērtībizglītības kontekstā (Bilsky, Schwartz, 1994; Eriksona, Johnson, Johnson, 1987, 2005, Rokeach, 1960) un hip-hop dejas kā hip-hop kultūras komponenta saturu un apguves metodiku (Mercadal – Sabbagh, Raton, 2007; Akom, 2009; Pulido, 2008; Shami, 2010; Hornsby, 2005; Dimitriadis, 2009).

Par svarīgākajiem tiek uzskatīti šādi principi:

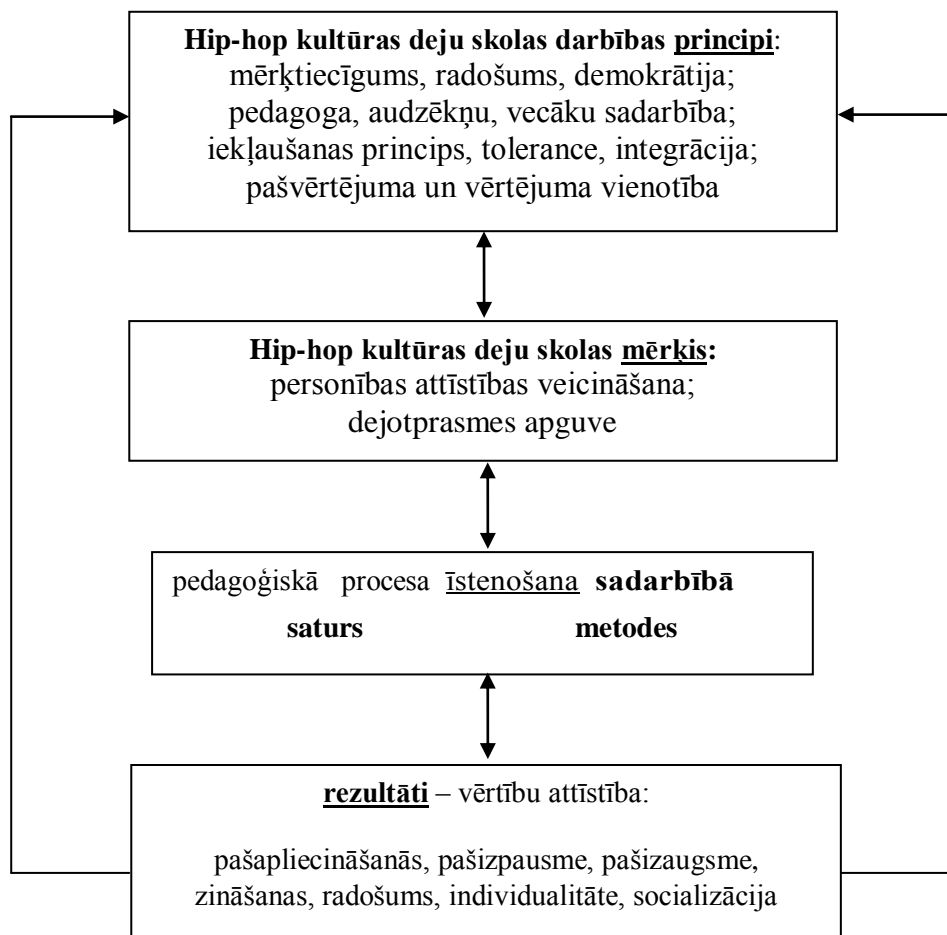
- mērķtiecīguma, radošuma, demokrātijas principi;
- pedagoģu, audzēkņu un vecāku sadarbības princips;
- iekļaušanas princips, tolerance un integrācijas princips;
- satura un metodikas pēctecības princips;
- pašvērtējuma un vērtējuma vienotības princips.

Hip-hop kultūras deju skolas darbības mērķis ir personības attīstības veicināšana deju apguves procesā. Hip-hop kultūras deju apgušanas process ir līdzeklis pusaudžu vērtību apguvei, dzīves vērtību orientācijai, savstarpējai komunikācijai, kas balstīta uz sadarbības principiem, kā arī jaunu zināšanu, prasmju un vērtību apguvei.

Tā kā iepriekš veiktā pētījumā atklājās, ka pusaudžu mērķis sākotnēji ir atrast domu biedrus, labi pavadīt laiku, iemācīties jaunākos deju stilus, pašapliecināties, izmantojot iegūtās zināšanas un prasmes, tad deju skolā, īstenojot pedagoģisko procesu, ir svarīgi izvirzīt tādu mērķi, kas maksimāli nodrošina katra pusaudža vērtīborientāciju un personības attīstību.

Atbilstoši iepriekš veiktā pētījuma rezultātiem, minētā mērķa īstenošanai svarīgs tāds hip-hop kultūras deju skolas programmās ietvertais saturs un metodes, kas rodas

savstarpējā sadarbībā. Pedagoģis un audzēknis savstarpēji vienojas par tādu deju apguves formu, kas pusaudžiem rada lielāku darbošanās motivāciju, dod iespēju pašapliecināties un pašizpausties un veicina pašizaugsmi. Tikai tas nozīmē, ka šāda satura izveides pamatā ir precīza darba organizācija, darbam atbilstoša vide un pedagoģis kā autoritāte. Līdz ar to, ņemot vērā sākotnējā pētījuma rezultātus, ir izveidots pusaudžu vērtību apguves modelis hip-hop kultūras deju skolā (sk. 4.attēlu).

4.attēls. Pusaudžu vērtību attīstības modelis hip-hop kultūras deju skolā

Pusaudžu vērtību attīstības modelis darbojas hip-hop kultūras deju skolā. Deju skola ir valsts akreditēta profesionālās ievirzes izglītības iestāde, kas īsteno profesionālās ievirzes izglītības programmu dejā „hip-hop kultūras deju stili” un bērnu un jauniešu interešu izglītības programmas.

Hip-hop kultūras deju skolas pedagoģiskā procesa īstenošanā svarīgi tādi būtiski aspekti kā pedagoģiskā procesa organizatoriski saturiskais aspekts un savstarpēja

sadarbība pedagoģiskajā procesā (Axelrod, 1984; Brandenburger, Nalebuff, 1996; Geidžs, Berliners, 1999; Johnson, Johnson, 1987, 2005).

Ievērojot, ka pusaudžiem ir nepieciešamība sajusties kā pieaugušiem, jāizturas pret viņiem, kā pret pieaugušiem cilvēkiem, nevis jāatgādina par to, ka viņi vēl ir bērni.

Tā kā pusaudžu pašapliecināšanās dažkārt izpaužas protesta formā - nedarīšanā, tad, lai to novērstu, jādod iespēja protestu izteikt pārrunās. Savu audzēkņu viedokļus jāuzklausā un jāapsver viņiem to dzirdot.

Jāizceļ pat mazākos panākumus, tā paaugstinot pašapziņu un pašapliecināšanās iespēju pusaudžiem, līdz ar to veicinot motivāciju turpmākai darbībai un attīstībai.

Jāuztur pastāvīgs kontakts ar pusaudžiem, jārosina tālākas sarunas par jebkuru aktualizēto tematu. Jācenšas “turēt roku uz pulsa” t.i. zināt grupas noskaņojumu un attieksmi pret lietām, problēmām, parādībām, jaunieviesumiem, mācību programmu, darba organizāciju. Regulāri jāsniedz aktuālāko informāciju un jāpaskaidro: kas, kur, kad un kāpēc notiek. Neinformētība ir konfliktu un nesaprašanās cēlonis. Pusaudžu vecumā populāri izteicieni: “*Bet, mums neviens neko par to neteica...*”, “*Kā es to varēju zināt?*”, “*Man neviens to neteica*” u.tml.

Hip-hop kultūras deju skolas modelis ir pamats pusaudžu vērtību attīstībai.

2. daļas 2.4. nodaļā „Pusaudžu vērtību attīstības modeļa eksperimentālā pārbaude deju skolas pedagoģiskajā procesā un tā rezultāti” tika noskaidrots, kā iepriekš aprakstītais hip-hop kultūras deju skolas darbības modelis sekmē pusaudžu vērtību attīstību. Pēc zināma laika tika veikts atkārtots mērījums.

Ir mērīti pusaudžu vērtībizeikumi par hip-hop kultūras deju skolas darbību, kuros atklājas dažādas dzīves vērtības. Šo vērtību novērtēšanai tika izmantota iepriekšējā aptaujas anketa, tie paši vērtēšanas kritēriji un rādītāji.

Salīdzinot pusaudžu vērtību attīstības rādītāju mērījumu rezultātus pirms un pēc eksperimenta, no četriem vērtību attīstības novērtēšanas kritērijiem: pašapliecināšanās, pašizpaušme, pašizaugsme un pašsaglabāšanās attīstības dinamika ir novērota visiem.

Pēc kritērija *pašapliecināšanās*, paaugstinājušies rādītāji *radošums* un *individualitāte*, bet rādītājs *pašnoteikšanās* ir samazinājies, jo ir mazinājusies pusaudžu apģērba sākotnēji augstā nozīmība, kā arī *uzvarēšanas* vajadzība ir mazinājusies, bet palielinājusies ir vērtības *piedalīšanās* nozīmība.

Pašizpaušmes vērtību rādītāji atkārtotajā mērījumā caurmērā ir palielinājušies no otrā līmeņa uz trešo. Vismazākā dinamika ir augstajām noņemtu un citu neformālo

pasākumu vērtībām, kas izskaidrojams ar sākotnēji jau augstiem šīs vērtības rādītājiem. Pusaudžiem vērtību attīstībā svarīga ir neformālā komunikācija, kas tiek realizēta deju nometnēs, dažādos ārpus nodarbību pasākumos un ierodoties uz deju nodarbībām ātrāk, lai satiktos ar vienaudžiem un kopā „*kaut ko iesāktu*”. Vērtības „*socializācija*” izaugsme no otrā uz trešo līmeni spilgti raksturo pusaudžu apgalvojuma „*labāk dejoju, nekā iesaistos kautiņos*” nozīmību un realitāti. Tas liecina par pusaudžu izvēli par labu sociāli pieņemamām, nevis destruktīvām darbībām. Iespējams, lielā nodarbību slodze un daudzie pasākumi arī ir par iemeslu tam, ka „nedarbiem” nepietiek laika.

Pašizaugsmes rādītāji *zināšanas*, *prasmes* un *attieksmes* visi ir palielinājušies, kas liecina par pusaudžu vērtību attīstības pozitīvu dinamiku. Pašizaugsmes vērtību rādītāji „*zināšanas un prasmes*” kā vērtība pusaudžu vecumā dominējoši izpaužas sevi interesējošos virzienos – tā rezultāti apliecina, ka vispirms pusaudžu izziņa aktivizējas, ja stimulē satur jaunu informāciju par deju, un tikai pēc tam – attiecībā uz obligāto mācību saturu skolā. Tomēr pozitīvi vērtējams fakts, ka izziņa tomēr virzīta gan uz obligāto, gan neformālo jomu, kas noraida vecāku un pedagogu bažas, ka pārlika aizrašanās ar hip-hop kultūras vērtībām varētu novirzīt vai deformēt pusaudžu intereses vai padarīt tās vienpusīgas, jo pusaudži norādījuši, ka viņu „*sekmes skolā drīzāk paaugstinājušās*”.

„*Prasmes*” kā vērtība hip-hop deju skolas audzēkņu skatījumā, pirmkārt, balstās uz savas kompetences attīstīšanu, palīdzot citiem apgūt dejas mākslu, tātad, pusaudžu izaugsmei kā vērtībai ir sociāls pamats, kas ir svarīga norāde pedagogiem, kā organizēt mācības, kā arī apstiprina hipotēzē minēto pieņēmumu par vērtību attīstības saikni ar pedagoģiskā procesa organizēšanu, ievērojot sadarbības principu. Tikai pēc tam seko dažādas pieredzes (dažādi treneri) nozīme izaugsmē un vēlme dejojot aizvien labāk, tātad, subjektīvā un objektīvā novērtējuma ietekmēts spriedums.

Arī atkārtotais mērījums atklāja, ka vērtību rādītājs „*attieksmes*” raksturo primārās ģimenes joprojām lielo un nemainīgo nozīmi pusaudžu dzīvē, un uzreiz pēc tam svarīgākā ir trenera autoritāte. Tas atbilst teorijām par to, ka attiecības ģimenē un vecāku ietekme izpaužas visdažādākajās pusaudžu darbībās un priekšstatu sfērās un vērtības nav izņēmums. Attieksme pret ģimeni tikai pakāpeniski var tikt aizvietota ar citu, sabiedrisku formāciju autoritāti.

Pašsaglabāšanās rādītājs *kārtība* ir nedaudz samazinājies, kas liecina par negatīvu dinamiku, bet tomēr objektīvu situācijas atspoguļojumu. Pusaudžu vēlme pēc *kārtības*, savukārt sniedz drošas un stabilas esamības pamatu, uz kura pusaudži var eksperimentēt un veidot savu identitāti. Nedaudz pārsteidz, bet ir pamatots vērtību *kārtība* un *pašdisciplīna* samazinājums deju skolas modeļa darbībā. Izskaidrojums tam ir rodams apstākļos, ka sākotnēji uzsākot nodarbības deju skolā viss ir jauns, nezināms un atmosfēra jauno deju grupā, parasti ir formāla un noteikumi tiek ievēroti pusaudžiem raksturīgā manierē. Savukārt otrajā un trešajā mācību gadā, kad audzēkņu attiecības, kā arī audzēkņu un pedagogu attiecības savstarpējā sadarbībā ir kļuvušas neformālākas, rodas iespējamība pēc noteikumu un noteikto robežu biežākas pārbaudes un pārkāpšanas. Tas izskaidro vērtības *kārtība* samazināšanos. Savukārt, izteikti palielinājies ir tolerances aspekts, vēlēšanās pieņemt atšķirīgo. Pusaudžu skatījums ir atvērts, to vēl nesaista stereotipi un aizspriedumi. Pusaudžu taisnīguma izjūta hip-hop kultūras deju skolā īstenojas tādējādi, ka viņš, jūtot, ka ar viņu rēķinās, pieņem ne vien hip-hop deju skolas ārējos noteikumus kā vērtību, bet arī šos noteikumus pieņem kā iekšēju normatīvu. Tas pilnā mērā atbilst pusaudžu audzināšanas mērķim.

Pētījuma datu novērtējums ļauj secināt, ka pusaudžu vērtības veidojas gan attiecībās ar vienaudžu grupu, gan attiecībās ar vecākiem, pedagogiem. Pusaudži turpina paļauties uz autoritāšu emocionālo atbalstu un padomu, kā arī pieņem tās sociuma piedāvātās kultūras vērtības, kas ļauj viņiem būt pašiem, brīvi attīstīt savu identitāti un saņemt pozitīvu sociālu novērtējumu, ja viņiem to ļauj izdarīt kā brīvu izvēli, savstarpēji vienojoties.

Tas ļauj apgalvot, ka hipotēzes pieņēmumos par to, ka hip-hop deju skolā svarīgs uz savstarpējo sadarbību balstīts pedagoģiskais process ir apstiprinājies.

Rezumējot pusaudžu vērtību veidošanās izpēti hip-hop deju skolā, var secināt, ka:

- hip-hop kultūras vērtības ir radušas vietu pusaudžu vērtību struktūrā, līdztekus universālām vērtībām un pusaudžu vecumposmam specifiski raksturīgām;
- pusaudžu periodu raksturo dzīves jēgas un dzīves pamatvērtību meklējumi, tomēr pētāmajā grupā raksturīga ideālo vērtību izpratne, kas ļauj ideāliem piemērot to sasniegšanas līdzekļus;
- pusaudžu vērtības vēl nav galīgi noformējušās, tā radot iespēju vērtību tālākai veidošanai atbilstoši organizētā pedagoģiskajā procesā.

Secinājumi

Pētījums ietver kā teorētisku, tā praktisku pusaudžu vērtību attīstības izzināšanu ar mērķi izpētīt deju kā hip-hop kultūras sastāvdaļu un atklāt pedagoģiskos līdzekļus pusaudžu vērtību attīstībai hip-hop kultūras deju skolā.

Darba saturs ir orientēts gan uz hip-hop kultūrai tradicionāli raksturīgu vērtību – individualitātes, vienotības, miera un mīlestības, gan universālu visiem cilvēkiem aktuālu vērtību kā radošums, izaugsme, pašizpaušme, gan pusaudžu vecumposmam īpaši nozīmīgo vērtību kā vienaudžu grupas un personiskās autonomijas – veidošanās izpēti pedagoģiskajā procesā.

Pusaudžu vērtības attīstās veiksmīgāk, ja pedagoģiskais process ir organizēts, veicinot *sadarbību* – kas izpaužas hip-hop deju skolas audzēkņu izaugsmes tiešajā saiknē ar iespēju sadarboties ar citiem, palīdzot mācību procesā, kopīgi dejojot ar dueta partneri un veidojot atsevišķas horeogrāfijas kopējām grupas dejām. Sadarbības nosacījumi ir tādi, lai pusaudžiem būtu iespēja savstarpēji palīdzēt mācību procesā un tā sekmētu katra izaugsmi.

Pedagoģiskais process hip-hop kultūras deju skolā veicina pusaudžu vērtību veidošanos, jo tas ir plānots, organizēts un īstenots, nodrošinot savstarpējas sadarbības iespējas, liekot uzsvaru uz pusaudžu individuālajām un vecumposma īpatnībām, akceptējot neformālo saikņu un līderu nozīmi pusaudžu deju grupas procesos.

No pusaudžu palīdzības vienaudžiem pakāpeniski var attīstīties dziļāka sociālā lietderīguma vērtības izpratne, jo pusaudžu vērtības vairāk vērstas uz paša personību vai tuvāko vidi, nevis sabiedrību kopumā. Īpaša vieta pusaudžu vērtību izpratnei ir pedagoģiskajai ietekmei, īpaši tāpēc, ka atklātās vērtības liecina arī par liekulīgu labklājības sabiedrības standartu interiorizēšanu. Pusaudžim ir svarīgi, kādas vērtības ar savu paraugu piedāvā pedagogi.

Lai pusaudžu nobriešana un bioloģiskie stimuli, mijiedarbojoties un konfrontējoties ar sociālajām lomām, gaidām un vajadzībām, nenovestu pie ieilgušas krīzes un noturīgas opozīcijas sabiedrībai, nozīmīga ir pedagoga meistarība un spēja uzklaut, izskaidrot un pārliecināt par paņēmienu izvēli ne tikai specifisku ar dejošanu saistītu uzdevumu risināšanā, bet arī pretrunīgu vērtību situāciju risināšanā.

Pedagoģiskais process hip-hop kultūras deju skolā veicina pusaudžu vērtību veidošanos, jo tiek nodrošināta individualitātes izpaušmes iespēja starp līdzīgi domājošiem. Kaut arī vienaudžu grupas vērtība ir nozīmīga, grupa un paštēls var būt

svarīgāki pat par tādiem individualitātes aspektiem kā savu uzskatu aizstāvība un radošums. Tomēr tikpat nozīmīga pusaudžiem ir autoritāšu – ģimenes, skolas, treneru vērtība, jo tā sniedz pusaudžiem nepieciešamo drošības un kārtības izjūtu.

Hip-hop dejas ir pedagoģisks līdzeklis pusaudžu vērtību attīstībā, jo:

- ietver pusaudžiem nozīmīgas vērtības un artefaktus, kuri palīdz veidot viņu identitāti, prasmi izprast sabiedrības prasības pret sevi un tās ievērot savstarpējā komunikācijā ar citiem sabiedrības locekļiem;
- hip-hop dejas palīdz mazināt spriedzi starp dažādu nāciju cilvēkiem, jo pretrunas tiek risinātas nevis agresīvi, bet mākslinieciskās izpausmēs;
- hip-hop kultūras dejas, izmantojot kinestētiskos līdzekļus, pusaudžiem dod iespēju pārvarēt lingvistiskās barjeras, integrēties konkrētā kultūrvidē, un saglabāt personisko identitāti.

Promocijas darbā izpētītais alternatīvais ceļš pusaudžu vērtību attīstībai hip-hop kultūras deju skolā ir svarīga inovācija, jo palīdz integrēt neformālās un formālās izglītības sistēmas uzdevumus – apzināties pilsoniskās sabiedrības spēju ģenerēt idejas, kā panākt pusaudžu veidošanos par ētiskām, fiziski, sociāli un emocionāli harmoniskām personībām, un nodrošināt līdzekļus šī mērķa sasniegšanai.

Kopumā pusaudža posmu raksturo dzīves jēgas un dzīves pamatvērtību meklējumi, tomēr pētāmajā grupā raksturīga ideālo vērtību reāla izpratne un tas ļauj piemērot ideāla sasniegšanas līdzekļus. Pusaudžu vērtības vēl nav galīgi noformējušās, tā radot iespēju vērtību tālākai veidošanai atbilstoši organizētā pedagoģiskajā procesā.

Promocijas darbā ir izskatīta tikai daļa no pusaudžu vērtību veidošanas problemātikas. Paveras iespēja tālākiem pētījumiem un iegūto rezultātu izmantošanai deju skolu darbībā, lielāku uzmanību pievēršot arī pedagogu un audzēkņu vērtību sistēmu mijiedarbības aspektam. Tas padziļinās izpratni par pusaudžu vērtību attīstības jautājumu un palīdzēs veidot mērķtiecīgāku pedagoģisko procesu deju skolās.

Pētījuma rezultātu aprobācija

Oriģināli raksti starptautiskajos, anonīmi recenzējamajos zinātniskajos izdevumos (5)

1. **Veizāns, E.** (2013). Jēdziena hip-hop kultūra aspekti. *RPIVA 8. Jauno zinātnieku konference*. Rakstu krājums. Rīga: RPIVA, 125-130 lpp. ISBN 978-9934-503-12-2
2. **Veizans, E.** (2013). Hip-hop dance as a developer of adolescent values within the aspect of the UNESCO hip-hop declaration of peace. *International Scientific Methodical*

Conference „Dance education tendencies and perspectives”. Rīga: RPIVA, Vilnius: Vilnius University, 58-61 p. ISSN 2255-7768

3. **Veizans, E.,** Anspoka, Z. (2012). Hip-hop dance as a means of socialization and some aspect of teacher’s professional competence development. *Continuous X International Scientific Conference „Teachers’ training in the XXI century: changes and perspectives”*. Šauliai: Šauliu University. p.150.-154. ISBN 978-609-430-176-6
4. **Veizans, E.,** Anspoka, Z. (2012). Hip-Hop Dance as a Means of Upbringing Adolescents: several aspects of teacher professionalism. *ATEE Spring University 2012 Conference „20 years for sustainable development: learning from each other“*. Klaipeda: Klaipeda University. p.249.- 252. ISBN 9789-9848-25519
5. **Veizans, E.** (2010). Hip-hop dance as a creative means of self-expression. *26th World Congress on Dance Research „Rapprochement of Cultures”*. Rīga: RPIVA, 36–40 p. ISBN 978-9934-8060-7-0

Pētījuma rezultāti prezentēti zinātniskās konferencēs (8)

1. RPIVA VIII Jauno zinātnieku konference. Referāts: “*Dažādi hip-hop kultūras aspekti*”. RPIVA, Rīga, 06.12.2012.
2. Continuous X International Scientific Conference „*Teachers’ training in the XXI century: changes and perspectives*”. Report: „*Hip-hop dance as a means of socialization and some aspect of teacher’s professional competence development*” Siauliai University, Lithuania, Siauliai, 23.11.2012.
3. International Scientific Methodical Conference „*Dance education tendencies and perspectives*”. Report: „*Hip-hop dance as a developer of adolescent values within the aspect of the UNESCO hip-hop declaration of peace*”. Lithuanian University of Educational Sciences and Riga Teacher Training and Educational Management Academy, Lithuania, Vilnius, 12.10.2012.
4. ATEE Spring University 2012 Conference „*20 years for sustainable development: learning from each other*“, Report: „*Hip-Hop Dance as a Means of Upbringing Adolescents: several aspects of teacher professionalism*”. Klaipeda University, Lithuania, Klaipeda, 03.-05.05.2012.
5. XXVI World Congress on Dance Research „*Rapprochement of Cultures*”. Report: “*Hip-hop dance as a creative means of self-expression*”. RPIVA, Rīga, 12.-16.07.2010.
6. RPIVA 5.Starptautiskajā zinātniskā konference „*Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā*”. Referāts: „*Personības attīstību sekmējošie apstākļi hip-hop kultūrā*”. RPIVA, Rīga, 25.-27.03.2010.

7. 7th International Scientific Conference. „*Teachers' Training in the 21st Century: Changes and Perspectives*”. Report: „*Technologies of education in dancing studies*”. Siauliai University, Lithuania, Siauliai, 21.11.2008.
8. RPIVA 13.starptautiskā kreativitātes konference „*Kreatoloģija kā kreativitātes kompleksā izpēte*”. Referāts: „*Radošums hip-hop dejas improvizācijas procesā*”. Rīga, 07.-08.11.2008.

Pētījuma rezultāti aprobēti, vadot meistarklases un seminārus (6)

1. Valsts izglītības satura centra organizētās meistarklases vidusskolēniem „*Mūsdienu modes dejas*” vadītājs, 15.12.2012
2. Meistarklases „*Hip-hop kultūras vēsture*” Latvijas Mūsdienu deju asociācijas rīkotajos deju pedagogu profesionālās pilnveidesursos „*Mūsdienu deju jaunākās tendences, stili un tehnikas. Efektīva kolektīva vadīšanas metodika*”, 04.12.2011.
3. Meistarklases „*Hop-Hip deju pamatsoļi*” Latvijas Mūsdienu deju asociācijas rīkotajos deju pedagogu profesionālās pilnveidesursos „*Mūsdienu deju jaunākās tendences, stili un tehnikas. Efektīva kolektīva vadīšanas metodika*”, 06.11.2011.
4. Valsts izglītības satura centra organizēta pedagogu profesionālās pilnveides programma „*Aktualitātes mūsdienu deju interešu izglītības programmu veidošanā*” meistarklases „*Treniņstundu veidošanas pedagoģiskie aspekti mūsdienu deju kolektīvu dažādām vecumgrupām*” vadītājs. 02.11.2011.
5. Semināra „*Hip-hop kultūras dejas kā pedagoģiska vērtība personības attīstības sekmēšanā*” vadītājs Jaunatnes deju organizācijas rīkotajos deju pedagogu profesionālās pilnveidesursos „*Deju skolotāja rokasgrāmatas domu graudi jeb glābšanas riņķis*”, 15.05.2011.
6. Semināru cikla „*Improvizācijas metodika hip-hop deju tehnikas apguvē*” Kaļiņingradas dejas federācijā „*Svoi stilj*” Krievijā, Kaļiņingradā vadītājs. 07.-14.08.2010.g.

Pateicības

Izsaku sirsnīgu pateicību:

darba zinātniskajai vadītājai RPIVA profesorei *Dr. paed. Zentai Anspokai*,
 par impulsu zinātniskai darbībai RPIVA profesorei *Dr. paed. Ritai Spalvai*,
 par optimismu un neatlaidīgu motivāciju RPIVA profesorei *Dr. habil. paed.*

Ausmai Šponai,

visiem RPIVA Pedagoģijas doktora studiju programmas profesoriem, studiju biedriem un kolēģiem, pētījumā iesaistītajiem eksperimenta dalībniekiem – Veizāna deju skolas profesionālā ievirzes programmas *Hip-hop kultūras deju stili* audzēkņiem par atbalstu un iedvesmošanu, konsultācijām, ierosinājumiem un sadarbību promocijas darba tapšanā.

RIGA TEACHER TRAINING AND EDUCATIONAL
MANAGEMENT ACADEMY

Faculty of Pedagogy

Edmunds Veizāns

ADOLESCENT VALUE DEVELOPMENT
AT A HIP-HOP CULTURE DANCE SCHOOL

Brench (dance) Pedagogy
Summary of Ph.D. Dissertation

Riga, 2013

The doctoral dissertation was produced at the Riga Teacher Training and Educational Management Academy (RTTEMA), Faculty of Pedagogy in the time period between 2008 and 2013

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Doctoral Thesis was developed with the support of ESF Project No. 2011/0046/1DP/1.1.2.1.2/11/IPIA/VIAA/009 „Special Purpose Scholarships for doctoral students of the program “Pedagogy” at Riga Teacher Training and Educational Management Academy”

Work structure: doctoral thesis – dissertation in 2 parts

Scientific supervisor

Professor at the Riga Teacher Training and Educational Management Academy

Dr. paed. **Zenta Anspoka**

Reviewers of the dissertation:

Latvian Academy of Sports Education, assoc. professor *Dr.paed.* **Andra Fernāte**

Riga Teacher Training and Educational Management Academy, professor

Dr.paed. **Rita Spalva**

Liepāja University professor *Dr.paed.* **Alīda Samusēviča**

Doctoral dissertation defence will take place at the

Riga Teacher Training and Educational Management Academy

Open sitting of the Pedagogy Promotion Council

On April 17, 2014 at 14.00

Imantas 7. linija 1, lecture-room 227

The doctoral dissertation and its summary can be found at the

RTTEMA library, Imantas 7. linija 1

Head of RTTEMA Pedagogy Promotion Council

RTTEMA professor *Dr. paed.* **Inese Jurgena**

RTTEMA, 2013
Edmunds Veizāns, 2013

ISBN 978-9934-503-10-8

General Description of the Doctoral Dissertation

Preserving cultural values and passing them on to the next generations have always been important tasks of pedagogy. The period of adolescence is acknowledged to be a crucial stage for both accepting family values, but also the general cultural values of society, for at this age the search for ideals meets a critical and judging attitude. An adolescent develops a skill to distance him- or herself from an issue, to analyze it and to make choices. Socially significant values are put at heart of personal identity. The task of the society and pedagogues is to offer adolescents values, which would not just correspond to the category of ideals, but would also help live in a world of continuous changes.

In the postmodern society questions about value hierarchy or equity and continuity or variability of values have been substituted by questions about global, universal values and the meaning of local and ethnic values.

In its origins the hip-hop culture emerged as a form of social protest. Only later did it develop as a means of educating the younger generation, by declaring that the current educational system is a prison that does not allow objectively explore culture, history, and the socio-economic and spiritual reality. It often does not teach how to live right and even lies.” (Akom, 2009).

Within the hip-hop culture value-ideals are close to an adolescent, who through an idea expressed in a dance, song or a drawing can see an example of how to survive and to exist. The basic principle of hip-hop dance – to solve any complicated issue through mastery and agility rather than through aggression, can be attributed both to action within the objective reality and to the development of a worldview. The main difference between hip-hop dance and other forms of dance is not a question of technique or dance structure, but rather a question of dance philosophy, expressed in hip-hop as creativity. Through a creative hip-hop dance the main cultural values of hip-hop are expressed – peace, love, unity and joy, which are also the basic values of many cultures of the world. However in hip-hop culture these values are united in peculiar ideas, attitudes, behaviour and artefacts, which speak to adolescents of today.

Hip-hop also supports educational and social values – cooperation, the unique value of a personality and self-discipline. It would be too simplified to formulate hip-hop solely as a cultural phenomenon. It is a means of expressing pedagogical, ethical and political values and of ensuring justice and democracy.

Nowadays hip-hop as a model of global culture is available to the young generations all over the world. Globalization and cultural commercialization processes have facilitated the development of hip-hop outside the USA – in Europe, Asia, Australia and Africa.

Hip-hop culture dance is particularly meaningful in periods of social changes and crisis, when the state is not always able to provide a stable socio-economical environment, in which diverse opportunities on the labour market usually follow the path of education. Formal education alone cannot help develop an active, creative and self-confident personality, who does not find it hard to adapt to complex situations. In this non-formal education plays a meaningful role.

The interest of adolescents in various extracurricular activities, their perseverance and the educational nature of these lessons, as well as various circumstances that facilitate the development of the personality, the informal environment, pedagogical means used in cooperation with adolescents all constitute the pedagogical problems, which based on over 20 years of professional activity in the field of dance, have motivated research on formation of hip-hop cultural values into a pedagogical means.

Theoretical concepts on value development among adolescents often provide contradictory explanation to the social and psycho-physiological aspects of value-creation. There are theories that link value development with heredity factors, emphasizing the development of different values among different types of personality, depending on neurophysiologic behaviour, temper, etc. The emergence of adolescent values is also influenced by diverse factors of objective reality, such as the global processes in society, political, economical and social changes and development of the information environment and technologies.

Of relevance today is the view on personality development, emphasizing inner freedom. Adolescents wish to create the surrounding world in line with the chosen ideals, and this is a common trait of this age group, regardless of the personality type. The period of adolescence nowadays becomes an ever more distinct and better-realized period in their lives. In various cultures this age period is linked to the status of a particular lifestyle. Development of adolescent values is also linked to how adolescents perceive themselves, yet oftentimes, due to lack of experience, in the quest for ideals adolescents take up beliefs of someone else.

Experience shows that by actively engaging with a particular activity that becomes personally meaningful to them, adolescents better understand the universal life values. Activities of adolescents within a certain cultural environment reveal their alternative views

on the existing culture and a desire to transform it. It is however important to bear in mind that professional assistance is often required here.

Several particular facts serve as evidence of this. In the 1980s adolescents in Latvia began to take interest in such fields of hip-hop culture as *breaking*, *graffiti* and *rap*, music and *DJ-ing*, which emerged on the West Coast of the US and the largest cities of Europe. By understanding rather than by denying the motives of adolescent engagement with such tendencies and by helping them realize own needs, such alternative tools can be used to acquire values widely accepted in society.

Modern research on hip-hop culture as a pedagogical means in adolescent value development emphasizes that hip-hop culture encompasses values and artefacts meaningful to adolescents, which help create an identity. In the process of identity development adolescents learn to adapt to requirements of society and cultural values, by preserving and developing the awareness of personal uniqueness and autonomy (Erikson, 1968; Hall, 2009).

Previously conducted studies show that pedagogical activity based on hip-hop culture values helps to decrease the tension between different nationalities. Contradictions are solved through artistic expressions instead of aggression against people representing alternative views (Akorn, 2009; Alim, 2006). In this aspect development of hip-hop cultural values among adolescents is also meaningful in the context of the economical and national situation in Latvia, for hip-hop as a cultural and social phenomenon is linked to the principles of social justice that are implemented in a non-aggressive way. For marginalized groups of adolescents, the social identity of which is still developing and for adolescents, who perceive themselves as objects of discrimination or oppression, to express own identity through hip-hop dance, which makes use of kinaesthetic means of expression, thus overcoming linguistic barriers, is a chance to integrate into the existing culture by preserving personal identity. Hip-hop culture dance helps express oneself about the essential and to obtain answers from others and therefore to be socially heard. Based on values of peace, love, unity and joy, hip-hop dance becomes a pedagogical means of societal integration and stabilizes social situations.

Hip-hop culture, including dance hip-hop dance culture in Latvia has been little explored. There is lack of studies on how hip-hop culture can facilitate the development of values among adolescents. By seeing a clear link between the engaging spirit of adolescents, their wish to express themselves in action, which is personally meaningful at this age on the one hand, and with self-educational activity, value-awareness and development of these values on the other, this research can be seen as a meaningful contribution to a theoretically and empirically justified development of adolescent values. This research on adolescent value

development in hip-hop culture has been facilitated by teaching hip-hop to adolescents and youth since 1988.

Empirical experience acquired in the past years and initial observations suggest that adolescents who engage in various activities linked to hip-hop culture in a longer period of time and do so as part of a systematically and purposefully managed process, are more likely to develop universal values – the habit of working, time planning, cooperation, art of communication, respect to diverse opinions, independence, respect for the different. Adolescents also have the opportunity to develop taste and self-assessment skills. They develop a comprehension of the beautiful, awareness of tradition and learn to engage in group work. Responsibility, creativity, determination, ability to analyse and assess skills are all aspects of significance to the development process of adolescent personality.

Previously expressed statements have determined the study of hip-hop culture dance and its impact upon adolescent engagement in meaningful activity, thus ensuring development of their personality and research relevance.

Research object. Adolescent activity within at a hip-hop culture dance school.

Research subject. Adolescent values.

Research aim. To study dance as a component of hip-hop culture and to reveal pedagogical means of adolescent value development at a dance school.

Research hypothesis:

Adolescent value development at a hip-hop culture dance school is more successful if:

- the pedagogical process ensures possibilities of personality self-expression and self-affirmation, awareness of individuality, creative approach and growth;
- adolescent activity process at a dance school is planned, organised and implemented by ensuring mutual cooperation possibilities.

Research objectives:

4. To analyse pedagogical and art theories on adolescent value development and peculiarities in hip-hop culture.
5. To analyse hip-hop culture dance as a means to implement pedagogical process at a dance school.
6. To conduct an experiment on adolescent value acquisition at a hip-hop culture dance school and to summarize results of the experiment.

Research base. Hip-hop culture dance school.

Theoretical **novelty of research.**

- For the first time in the history of Latvian pedagogical science hip-hop culture is studied as a pedagogical means of adolescent value development within the pedagogical process at a dance school.
- The pedagogical conditions of adolescent value development at a hip-hop culture dance school have been explored. Research results allow to predict development of adolescent values and to improve cooperation possibilities at a hip-hop dance school.
- Basic hip-hop dance and hip-hop culture terms were specified along with a clarification of their meaning in Latvian.
- Broadened understanding within dance pedagogy on hip-hop culture dance in Latvia as a socially ethical and value-developing means of socializing and cooperation among adolescents.

Practical significance of the study

- Improved hip-hop dance methodology and possibilities of its use in formal and non-formal education in Latvia.
- The theoretical justification allows developing pedagogically justified learning programmes for acquiring hip-hop culture dance.
- **The theoretical and methodological justification of the study is constituted by: Value and value education theories**, which reveal the meaning of normative and cultural ideals, value as a role of activities, behaviour and attitudes (Dāle, 1952; Durkheim, Kolb, 1959; Rokeach, 1960; Landes, 1967; Epstein, 1977; Bilsky, Schwartz, 1994);
- **Socialisation and personality development theories**, their role in the process of personality value acquisition (Axelrod, 1984; Brandenburger, Nalebuff, 1996; Johnson, Johnson, 1987, 2005);
- **Hip-hop culture theories**, which are based on the social environment of hip-hop values, the significance of hip-hop culture within an adolescent's personality development process (Mercadal – Sabbagh, Raton, 2007; Akom, 2009; Pulido, 2008; Shami, 2010; Forster, 1995; Hornsby, 2005; Dimitriadis, 2009).

Research methods:

5. Theoretical method – literature analysis.
6. Empirical data acquisition methods:

- 6.1. Method of document analysis to explore the pedagogical aspects of planning, organization and education of adolescent activities at a dance school. Analysis of the normative documents of the dance school, dance school journal, event calendar and personal cases of dance school pupils.
- 6.2. Longitudinal observation in line with the proposed criteria.
- 6.3. Surveying with the help of a self-developed questionnaire – to identify adolescent values in the context of dance school activity (in line with hip-hop values and the conceptual stances of Maslov, Rokeach and Schwartz and Bilsky).
- 6.4. Rokeach Value Survey, by Milton Rokeach, 1973 – based on the classical Rokeach Value Survey, to determine the general (terminal, according to Rokeach) values and specific (instrumental, according to Rokeach) values.
- 6.5. Sociometry (Moreno, 1946, 2004) – to test the social interaction aspects of adolescent communicative, emotional and professional values.
- 6.6. Interviewing with the help of a self-developed partly structured interview template to compare the values of communicative, emotional and professional field leaders at a hip-hop dance school.
7. Mathematical statistical methods:
 - 7.1. Factor analysis for identifying adolescent values at a hip-hop dance school;
 - 7.2. Kendall Rank Correlation Coefficient for determining the strength of the mutual link between adolescent values (Kendall tau_b);
 - 7.3. Spearman's Rank Correlation Coefficient for exploring terminal and instrumental value correlation of adolescents;
8. Qualitative research methods:

Content analysis for an in-depth exploration of values of communicative, emotional and professional field leaders at a Hip-hop dance school.

Research base.

Hip-hop culture dance school.

Research stages:

First research stage (October 2008 – June 2009) – summarizing, comparing and analyzing scientific literature and defining conditions of value development to create an understanding of the researched issue and to propose a research hypothesis;

Second research stage (July 2009 – August 2010) – developing the methodological research structure, based on the acquired notions of the conditions of pedagogical process organization from the dance school document analysis, longitudinal observation.

Third research stage (September 2010 – December 2010) – implementation of the 1st stage of qualitative and quantitative research (interviews, surveys, sociometry), and (January 2011 – June 2011) – implementation of the 2nd stage of qualitative and quantitative research (content analysis and statistical processing of primary data with mathematical methods of statistics by using the SPSS 11.5 package).

Fourth research stage (September 2011 – December 2012) – data analysis, result summary and formatting the doctoral thesis.

Volume and structure of doctoral dissertation. The doctoral dissertation consists of two parts, a conclusion and a literature list. The text comprises 145 pages, the bibliography lists 159 sources and there are 18 attachments comprising 22 pages. In order to improve terminology of dance pedagogy in Latvia, attachment 18 constitutes a hip-hop culture glossary of basic terms.

Theses proposed for the defence

4. Given the importance of personal rather than the social significance in the initial stages of adolescent value development, the process of hip-hop culture dance acquisition based on the principle of cooperation becomes a meaningful tool for acquiring adolescent values.
5. Adolescent value development in the process of hip-hop dance acquisition is based on such important pedagogical conditions as age-group appropriate democratic communication and cooperation between peers and a pedagogue, clear and voluntarily adopted conditions of activity.
6. The values acquired in the pedagogical process of a hip-hop culture dance school integrate with an adolescent's personality and are used further for successful inclusion into society.

Contents of the doctoral dissertation

The relevance and choice of the research topic is justified in the introduction part along with its significance within contemporary dance pedagogy. The research object and subject were defined, the aim and tasks were proposed, a hypothesis for the researched problem was proposed, research stages were described and a theoretical base for the research was given. Further provided: data acquisition methods, information on research novelty, practical significance and work approbation.

Part 1 “Value as a Pedagogical Category”, Chapter 1.1. “Notion of Value” is an analysis of theoretical literature on the notion of value, including the historical aspect of this term.

The research explores value and value education theories, which reveal value as an ideal, and can be reached through purposeful activity towards the surrounding world (Dāle, 1952; Durkheim, Kolb, 1959; Rokeach, 1960; Landes, 1967; Epstein, 1977; Bilsky, Schwartz, 1994). This doctoral thesis explores the views prevailing in pedagogical science and cultural theory dominated by the value of work and value of cooperation. Research on value assumes moral, social, aesthetic, religious, and other values.

The empirical study is based on the Bilsky-Schwartz value theory, from which follow the value, value orientation and value describing criteria correlations (see Image 1).

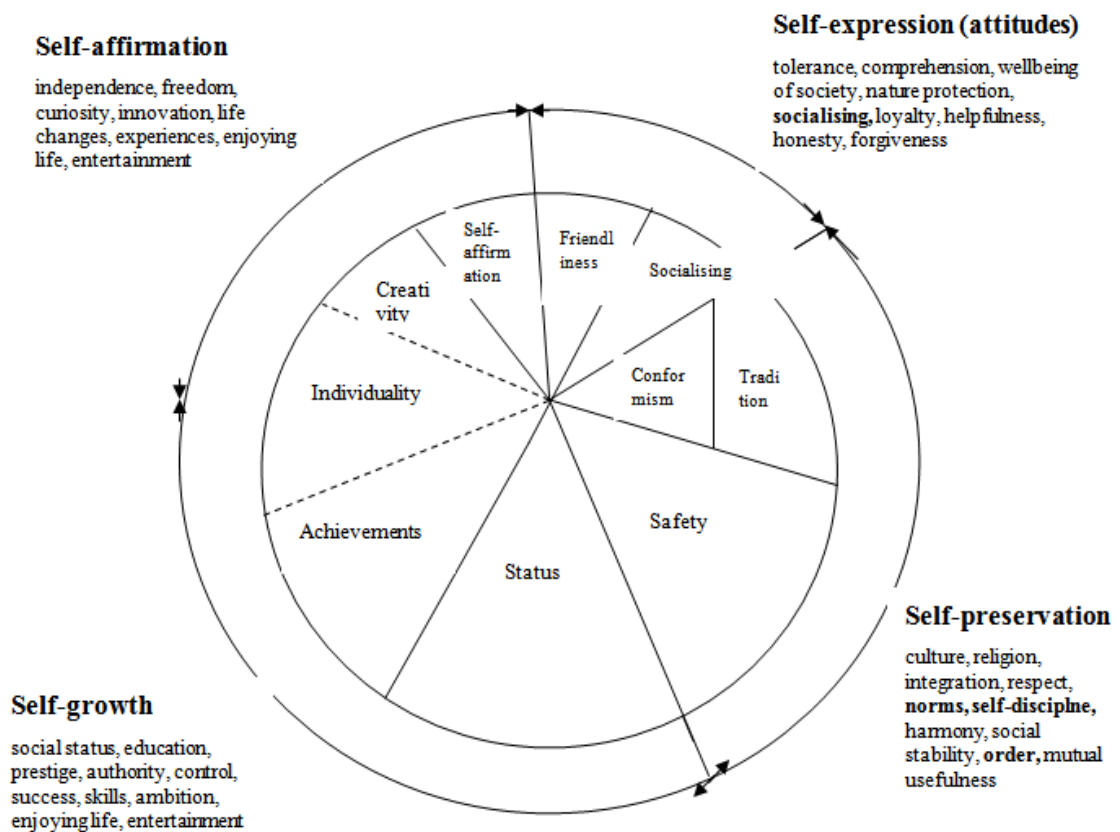

Image 1. **Correlation between value, value orientation and value-descriptive criteria** (W.Bilsky, S.H.Schwartz, 1994, 2008)

Part 1, chapter 1.2 “Value in cultural education” is an analysis of pedagogical literature on the role of values within the historical aspect of cultural education development. This allows proposing a theoretical assumption on the interaction between an individual value development process and cultural processes and changes in the educational environment. It is not just the cultural environment that influences the individual, for this is a two-way process. An individual can create and impact changes within this cultural environment, thus facilitating mutual enrichment, for new knowledge, skills and attitudes are acquired towards the self and others.

Acquisition of cultural values is facilitated by a cultural environment, which includes phenomena of both material and non-material culture and social aspects and these are meaningful for the individual, the social group and the society as the whole.

For someone inhabiting the contemporary cultural environment, the important values are openness towards the new, self-affirmation, individuality, orientation towards personality autonomy, rationality, freedom, equality and tolerance, respect for private property and democracy. Therefore these values in the process of cultural education become the fundament of cultural education.

Part 1, chapter 1.3 “Value development during adolescence” analyses peculiarities of value development and their role in the process of personality value acquisition (Axelrod, 1984; Brandenburger, Nalebuff, 1996; Johnson, Johnson, 1987, 2005).

The period of adolescence can be understood as a time when relationships develop and opportunities emerge, for in this period a variety of knowledge and skills is acquired, as well as independence, social affiliation and ties with others are established.

Cooperation with an adolescent becomes meaningful to value acquisition. An adolescent finds atmosphere in a group particularly important, as well as a democratic structure and tolerance towards others, satisfaction about the results achieved both within the group and individually. An authoritarian style of cooperation is not suitable for this age group. Pedagogues should act only as a cooperation partners to an adolescent. It is the horizontal rather than the vertical hierarchy that is important. Within the cooperation approach the role and impact of internal or informal group leaders also is meaningful.

Hip-hop culture can become a means of acquiring adolescent values, on the condition that this process is based on knowledge about the development of an adolescent as a personality within a certain social environment and an adolescent is given a chance to acquire particular knowledge about this field of culture. In the process of value development of importance to adolescents is a clear and close

creative format, through which adolescents can experience self-affirmation, without contradicting the norms of society.

It is the personal experience rather than forced results that is important to an adolescent.

Chapter 1.4 of Par 1 “Hip-Hop Culture as a Pedagogical Value”, Sub-Chapter 1.4.1 “Essence and Components of Hip-Hop Culture” includes an analysis of the essential components and basic values of hip-hop culture from the aspect of the pedagogical process. Analysis of contemporary expressions of hip-hop culture takes into account both historical facts of 17th and 18th century slave era in Africa and 20th century 50s and 60s struggle for equality in society by the African Americans, which have influenced the development of hip-hop culture.

Further development of hip-hop values derives from the initial socially triggered protest against certain expressions of discrimination, which are based on the philosophy of peace, love, unity and joy.

Upon analyzing the social conditions of hip-hop culture development, the assumption was proposed that hip-hop culture with its forms of expression, philosophy and role-models is becoming a factor that facilitates value development, on the condition that it acquires an organized structure, such as in hip-hop culture interest groups, dance school, vocal groups, etc.

It was found that dance is one of the five main components, through which the essence of hip-hop culture is revealed, and this is explained by a total of mutually linked components:

1. MC`ing [emceeing], rapping.

- Master of Ceremony, MC – a host who addresses the crowd or the public and is considered to be not only the host of the event, but also the person who expresses the views of hip-hop culture.

2. Disk Jockeying, DJ`ing, Turntable-ism.

- Disk Jockey, DJ – a person who takes care of the musical background of a hip-hop event, sounds and its realization.

3. Graffiti (Writing, Aerosol Art) – drawing, aerosol art, wall paintings in an urban environment that carry the significance of personal-expression, communication and a social message.

4. **Dancing**, which initially included such styles as: breaking, up-rocking, popping, locking, and later on also hip-hop dance and house dance as well as other styles, which express values of hip-hop culture through movement.
5. **Knowledge** – the unifying element of hip-hop culture, which is integral to the above-mentioned fields of activity. Hip-hop culture is based on concrete knowledge and hip-hop philosophy, its forms of expression and allows integrating culture into the pedagogical process.

Given that the research object is the activity at a hip-hop culture dance school, it was found that **hip-hop culture dance** includes the following main dance styles:

- **breaking**, breakin`, breakdance, b-boying – street dance style originally performed with joyful music in the background (funk); it emerged at the end of 1960s in the South of Bronx, USA; characteristic acrobatic and power movements, leg movements, individual style and turning movements performed mostly by lying on the floor; after the combination the dance usually freezes in a static pose;
- **up-rocking** – a street dance style, which is usually performed by forming two lines opposite each other; this style developed as an alternative to street fights; in a sense the dancers in the opposite lines symbolically reveal the historical origins of this style, when gangs would face each other in slums.
- **popping** – a street dance style that emerged in 1960s and 1970s in Fresno, California, USA; the dancing is based on techniques of quickly tensing and relaxing the muscles, which create spastic breakthroughs; the title bears its name from Boogaloo Sam, who would pronounce the sound “pop” while dancing and tensing his muscles, which would mimic the sound of pop-corn popping in the microwave; the term “popping” is also used as a unifying term for such related dance styles as *robot*, *waving*, *king tut*, *mannequin*, *scarecrow* and about 40-50 other dance styles that developed in California;
- **locking** – a street dance style, which was initially performed in the 1960s with funk music in the background; the dance movements have characteristic closed and indicating gestures with different peculiar hand and palm movements, which are combined with relaxed hips and legs; the movements are usually exaggerated and of large volume;
- **hip-hop** New York City Style (abbrev. hip-hop NewStyle), most commonly known by its short title hip-hop; this term was introduced by dancers from France to bring out New York as the historical origin of hip-hop dance and to emphasize the investment the new era has brought to the development of hip-hop style; hip-hop dance style emerged in

1970s and 1980s from leg movements used in *breaking*, which were performed in a *top rock* form – it is a mix of several street dance styles; usually performed while standing on the floor, using body plasticity, its fixation, swinging, leg and arm movements, individual style, and other techniques;

- **house dance** – a dance characterized by a mix of styles, based on joining upper and lower body and leg movements in one dance style; historically this style was performed together with the emergence of *house* music, as initially it was not played at official clubs, but only in private parties, hotels, garages and larger flats; its initial title was *jack dance*, which comes from the movement of relaxing upper body.

The above-mentioned are only the main dance styles, while there are around 100 different dance styles in total. Titles of various movements and elements vary to an even broader extent.

Hip-hop culture dance is recognised as a cultural value. Along with other hip-hop culture components it has been included into the International Declaration of Peace that was submitted to UNESCO in 2001 with the aim to use the international hip-hop culture for promoting peace, wellbeing and cooperation between countries.

The International Hip-Hop Declaration of Peace lists 18 principles, which help justify hip-hop as a culture, by showing the significance of hip-hop culture to the global cooperation between countries and individual growth.

Due to its philosophy hip-hop culture is available all over the world, which makes it a globally meaningful culture. Hip-hop culture is a universally applicable culture, which, by acknowledging the achievements of previous generations, simultaneously focuses on the future and the creation of new values. Hip-hop culture is characterized by both certain cultural values – freedom, unity, peace, love and by artefacts – cultural expressions through clothing, accessories, appearance, and other material aspects of culture. Hip-hop culture is a global, international, universally applicable multiculturalism with universally meaningful values, which focus on creation and use of new values. Hip-hop culture is viable in a changing environment, for it is able to adapt to local cultures, without repressing them and by disengaging them, which fully corresponds to the requirements of contemporary multiculturalism. Knowledge about the self and the world in the process of hip-hop culture acquisition triggers human integration into a knowledge-based society.

Part 1, Chapter 1.4, sub-chapter 1.4.2 “Hip-hop culture dance as a means of adolescent value development” includes an analysis of hip-hop culture dance, for it concerns both movement and music and is able to engage a larger amount of people.

Hip-hop dance also foresees the use of such values as cooperation, creativity and self-discipline. Hip-hop dance helps lessen racial or personal identity contradictions, helps understand history and politics, and conjoin cultural, educational and musical values in a single whole. Hip-hop dance is a good means for expressing ethical and political values thus contributing to justice and democracy. (Gilroy, 2000).

Acquisition of hip-hop culture values through dancing allows realising individual freedom and simultaneously getting to know other dance participants. Hip-hop culture value acquisition may even change inadequate or faulty notions, for the process of hip-hop dance acquisition may also include interviews, discussions, performances, debates with hip-hop culture leaders on issues relevant not only to hip-hop culture but also to the society in general (Akom, 2009).

Nowadays hip-hop dance is used to free oneself from the tension, stress and aggression that has stored itself in the everyday life. It is an expression of the inner potential of personality – motives, values and worldviews. Through the dance process adolescents obtain answers to meaningful questions, which help solve urgent problems. Restless spirits, contradictions, changing moods of adolescents turn into an artistic image through dance. The primary energy is transformed into an accepted expression and becomes a lifestyle.

If an adolescent behaves inadequately in a dance lesson, it means he or she is getting rid of excessive energy and captures positive energy. This can evolve into a harmonious dance, where movements are controlled and coordinated and an adolescent is aware of the body, oneself and emotions, develops a value system, which is the most significant task of the pedagogical process.

Cooperation in hip-hop culture dance is a very widespread learning form and significantly develops value understanding, for dancers are mutually connected and often largely depend on each other. In learning a dance, cooperation, mutual help, adjustment, consideration and trust are linked to adolescent value development.

Mutual dependence gives dance pedagogue a chance to create or to apply a pedagogical process, which is applicable to the most diverse pedagogical situations and refers to a broad spectre of problem solving.

By using the pedagogical possibilities of hip-hop in adolescent dance groups,

socialisation takes place and there is less of a need to look for an identity outside this group.

A hip-hop dance group is socially favourably disposed, in which cooperation is based on equality and honesty.

Individual and social aspects can reinforce one another, for a broader spectre of information is available within a group than it is individually (Salomon, Perkins, 1998).

Within hip-hop dance acquisition it is important to take into account that this process takes place through activity. A dancer improvises or imitates something by using own experience. His or her knowledge and creativity develops and he or she learns to cooperate and mutual learning takes place by dancing together (Дьюи, 1997; Mercadal – Sabbagh, Raton, 2007).

The process of hip-hop dance acquisition is dynamic, and a pedagogue's personality and experience plays an important role in this. A pedagogue takes up the task to help an adolescent acquire a worldview and particular knowledge and skills in order to identify own values and place within the social environment (Norton, 2008).

Part 2 “Adolescent value development in a hip-hop culture dance school”, chapter 2.1 “Empirical research, general description and assessment criteria” describes the stages of empirical research, conducted measurements, research activities and methods for data analysis. The defined adolescent value development criteria and indicators are described along with parameters of detecting the levels of adolescent value development dynamics at a hip-hop culture dance school within a certain period of time.

The preparation stage contains precise operationalisation of notions, based on theory and analysis of analogous research experience, as well as a development of an experiment scheme.

In the stage of methodology selection and development a value survey is chosen and translated from its original language.

Participants are selected at a hip-hop culture dance school to obtain a representative selection, which would reflect averages of population by using the random sampling method. The experimental or pilot study is conducted with an aim to test the developed value survey and interview and to explore the value understanding among adolescents.

Afterwards the methodology is corrected by using the experience of the pilot study, unclear formulations are altered, and assessment criteria and levels are produced.

The initial measurement of the experimental study allows improving the cooperation model at a hip-hop culture dance school. Afterwards the activity model of a hip-hop culture dance school is experimentally tested and results are summarized.

The experiment was conducted at a hip-hop dance school.

By using the random sampling method 21 pupils of the hip-hop dance school were selected. Respondents were selected according to these criteria: gender, age, duration of activity at the dance school.

8 boys and 13 girls were selected for this research. The studied group predominantly consisted of adolescents with the median age of 13-15. They constituted 62% of the sample. Whereas the early adolescent age group – 11-13 years old – accounted for 38% of the total. It can be concluded that both early and median adolescence age pupils were represented. The gender and age representation of respondents was relatively equal. In order to define development of adolescent values at a hip-hop dance school in a valid and reliable way, a precondition for including pupils in a research group was their activity at the hip-hop dance school for no less than a year.

In order to understand the basic conditions of organizing the pedagogical process at a dance school and whether the principle of facilitating cooperation is promoted as a priority, the method of document content analysis was applied. As part of this method the information available at the dance school was reviewed – school magazines, event calendar and case studies of pupils (with parental consent) and information about the participants of the hip-hop culture dance school was obtained. The information obtained throughout observation allows drawing conclusions about the understanding and values of hip-hop culture dance school participants.

A survey was developed for determining values of dance school pupils in line with the Bilsky-Schwartz universal value concept (see Image 1). By using the adolescent value findings obtained in the pilot study, the survey questionnaire included 30 statements, which were further divided into value blocks, revealing the value orientation of adolescents:

- self-actualization, creativity, individuality;
- self-expression, tolerance, benevolence;
- social values – friendliness, loyalty, unity, cooperation;
- inquisitiveness, growth, competence, achievements;

- authorities, social status;
- self-preservation, traditional values, order, self-discipline, observation of rules;
- organisation of the dance process, physical environment.

A survey questionnaire was used to measure the value expressions of adolescents on the activity of a hip-hop culture dance school, which revealed various life values. In line with the value theories, four *basic criteria* were proposed to assess these values along with corresponding indicators (see Table 1).

Table 1

Criteria and indicators of adolescent value development assessment

value acquisition				
criteria	indicators	level		
		<i>low level</i>	<i>average level</i>	<i>high level</i>
self-actualization	self-determination, individuality, creativity	does not express or rarely expresses him- or herself	sometimes expresses him- or herself, but mainly in common situations	is able to independently find and expresses him- or herself under any circumstances
self-expression	socializing, communication	is not in touch with others	is only in touch with separate people	freely communicates with any kind of people
self-growth	knowledge, skills	poorly acquires new knowledge and skills	acquires new knowledge and skills by being dependent on others	continuously is able to acquire new knowledge and skills
	attitudes	does not accept what differs from the authority	sometimes accepts what differs from the authority	accepts things different from the authority
self-preservation	sense of order	has difficulty accepting rules	accepts rules	accepts rules and is able to evaluate them
	conformism	is unable to express an opinion about the surrounding environment	is able to express what he or she likes about the surrounding environment	is able to critically assess and offer ideas for changing the surrounding environment

Value indicators are determined based on the intensity level of their expression:

4. low level;
5. average level;
6. high level.

Each value expression in the survey questionnaire was assessed by adolescents to its level of importance. After that a mathematical data processing method (SPSS data analysis) was used to determine the average group average for each value expression quantified between 0.001 and 0.999. If the result is closer to number “1”, then the value of this expression is the most characteristic for the particular adolescent age group.

To determine the level of intensity of value indicators, the following limits are defined:

4. low level for results between 0.001 and 0.333;
5. average level for results between 0.334 and 0.666;
6. high level for results between 0.667 and 0.999.

Rokeach value survey was used in two parts to measure general and specific values of adolescents, each of the parts containing 18 questions. Adolescents range values according to their value understanding. This survey is rather informative, because younger adolescents have difficulty understanding the essence of various value notions. The obtained data was used for an in-depth interview with the leaders identified through sociometry, in order to detect adolescent values and to compare the obtained results through the Rokeach value survey and to analyse result credibility.

In the course of the study a sociometric research of hip-hop dance group adolescents was conducted (in line with the Moreno method) aimed at detecting informal group leaders, who would provide an ‘expert’ opinion on improving dance school activity model and at defining adolescent values through an in-depth, structured interview. The interview consisted of five questions, which were proposed in line with the research aim.

The methodology correction stage also contains assessment of potential threats for research validity and credibility.

After correcting the research methodology, developing the final version of survey questionnaire and interview, an experimental study measurement was performed on the initial understanding of adolescents about values of a hip-hop culture dance school activity. The hip-hop culture dance school activity model was improved and a repeated measurement was performed.

Part 1, Chapter 2.2 “Adolescent understanding of values at a hip-hop culture dance school” is an empirical study on adolescent value development and understanding at a hip-hop culture dance school.

To assess the ways in which the adolescent activity process is being planned, organised, structured and implemented at a dance school and to ensure mutual cooperation possibilities, a survey questionnaire is designed in line with the Bilsky-Schwarz universal value conception (see Image 1), hip-hop culture values and the value expressions obtained through the pilot study. It contains value expressions of adolescents about life values in line with the activity at a hip-hop culture dance school. Correlation between value criteria, their indicators and adolescent values expressed through survey questionnaire statements are depicted in Image 2.

Image 2. Adolescent value correlations

To determine the adolescent value development at a hip-hop culture dance school, it was necessary to measure the initial value comprehension of adolescents and after a certain period of time to repeatedly measure adolescent value comprehension by using the same methodology.

Initial survey data analysis was conducted with an aim to identify the initial value comprehension of hip-hop culture dance school adolescents.

The data obtained through the survey was processed by using factor analysis, which allows to not only find factors, which are at the basis of links between several variables, but also gives an opportunity to assess the safety of these links between the factors and the observed traits.

By summarizing the analysed initial results of adolescent value expressions, we may conclude that relatively high indicators belong to expressions that are linked with dressing in clothes acceptable to oneself, active participation in outings, an opportunity to be creative, to come up with movements and express oneself through dance, thus also having self-affirmation by highlighting own identity and securing own social status among peers, as well as emphasizing own self-determination in the eyes of parents. In spite of the confrontation surrounding the dressing questions, parents and family are relatively highly assessed values in the adolescent value survey.

Knowledge about dance, grades at school, use of technologies, personal comfort, dance school environment and expressions of creativity through improvisation have relatively low indicators.

The creativity expression seems to entail a contradiction. It exists in such extreme statements as inventing movements, which is assessed highly with an 0.834, and corresponds to the highest – 3rd level, as well as improvising, which is assessed relatively low with an 0,457 and corresponds to the average 2nd level. This is linked to the difficulties caused by the study subject “dance improvisation” in the process of hip-hop dance acquisition. Given that improvisation skills among respondents are expressed only in certain situations, it has lowered the creativity expression assessment in general.

The relatively low indicators of knowledge about dance are justified, as at the initial stage of the learning programme these are objectively lower.

Among imperfections of a dance school there is disorder in the physical environment, varying grades of pedagogue professionalism, as well as intensity of the learning process.

Diversity in the use of learning methods and content acquisition for stimulating motivation can be mentioned as a few aspects subject to improvement.

In addition, work organisation, adolescent socialization, communication and improvement possibilities in the field of dance are listed among aspects to be improved.

Research results allow concluding that acquisition of hip-hop culture and generally accepted values can be integrated into the process of hip-hop dance acquisition.

In order to assess adolescent value development, it was necessary to conduct repeated measurements and to analyse adolescent value acquisition after a certain period of time.

For detecting adolescent values, for improving the hip-hop culture dance school activity model and detecting the significance of cooperation, leaders were defined and interviewed with the help of a structured interview. Research hypothesis was tested by conducting a sociometric study on hip-hop dance group cooperation aspects.

Adolescent values revealed through the qualitative study confirm the results obtained in the survey, which reveal the significance of cooperation in the pedagogical process and the role of a supportive environment of pedagogues and the family to value development among adolescents, triggering creativity, self-expression, respect towards the self and others.

Part 2, chapter 2.3 “Development model of adolescent values at a hip-hop culture dance school” reflects the organizational structure of an educational institution, the course of learning, planning and realization of the pedagogical process. In order to develop values among adolescents, to teach them to be better, independent, to study harder and to have a more humane attitude towards each other in communication, it is important to understand one’s own pedagogical responsibility and the powerful role-model that own personality provides.

Taking into account the analysis of data obtained in the initial study, we may conclude that changes can be introduced to a dance school activity, which could qualitatively improve

the learning process, including learning contents, learning methods, as well as improve the organisational process to facilitate adolescent value development.

In order to improve the hip-hop culture dance school activity model, principles of dance school activity were specified. A hip-hop culture dance school model was developed based on theories on adolescent development in the context of value education (Bilsky, Schwartz, 1994; Eriksona, Johnson, Johnson, 1987, 2005, Rokeach, 1960) and contents and methodology of hip-hop dance as a hip-hop culture component (Mercadal – Sabbagh, Raton, 2007; Akom, 2009; Pulido, 2008; Shami, 2010; Hornsby, 2005; Dimitriadis, 2009).

The following principles are considered to be the most important:

- principle of purposefulness, creativity, democracy;
- principle of pedagogue, pupil and parent cooperation;
- principle of inclusion, tolerance and integration;
- principle of content and methodology succession;
- principle of self-assessment and assessment unity.

The aim of a hip-hop culture dance school is to facilitate personality development through the process of dance acquisition. Hip-hop culture dance acquisition process is a means of adolescent value acquisition, life value orientation, mutual communication, which is based on cooperation principles, as well as an acquisition of new knowledge, skills and values.

A previously conducted study revealed that initially the aim of adolescents was to find like-minded peers, to have a good time, to learn the newest dance styles, to experience self-affirmation, by using the acquired knowledge and skills. Therefore by implementing pedagogical processes at a dance school it is important to propose an aim, which would optimally ensure value orientation and personality development of each adolescent.

In line with the results of the previously conducted study, of importance for the realisation of the said goal are contents and methods implemented as part of a hip-hop culture dance school programme, which emerge through mutual cooperation. Pedagogues and pupils mutually agree on a form of dance acquisition, which keeps adolescents better motivated, allows their self-expression and self-affirmation and facilitates self-growth. However it means that creation of such contents should be based on very precise work organisation, an environment suitable for work and

pedagogue as an authority. Therefore, given the initial research results, an adolescent value acquisition model at a hip-hop culture dance school has been developed (see Image 4).

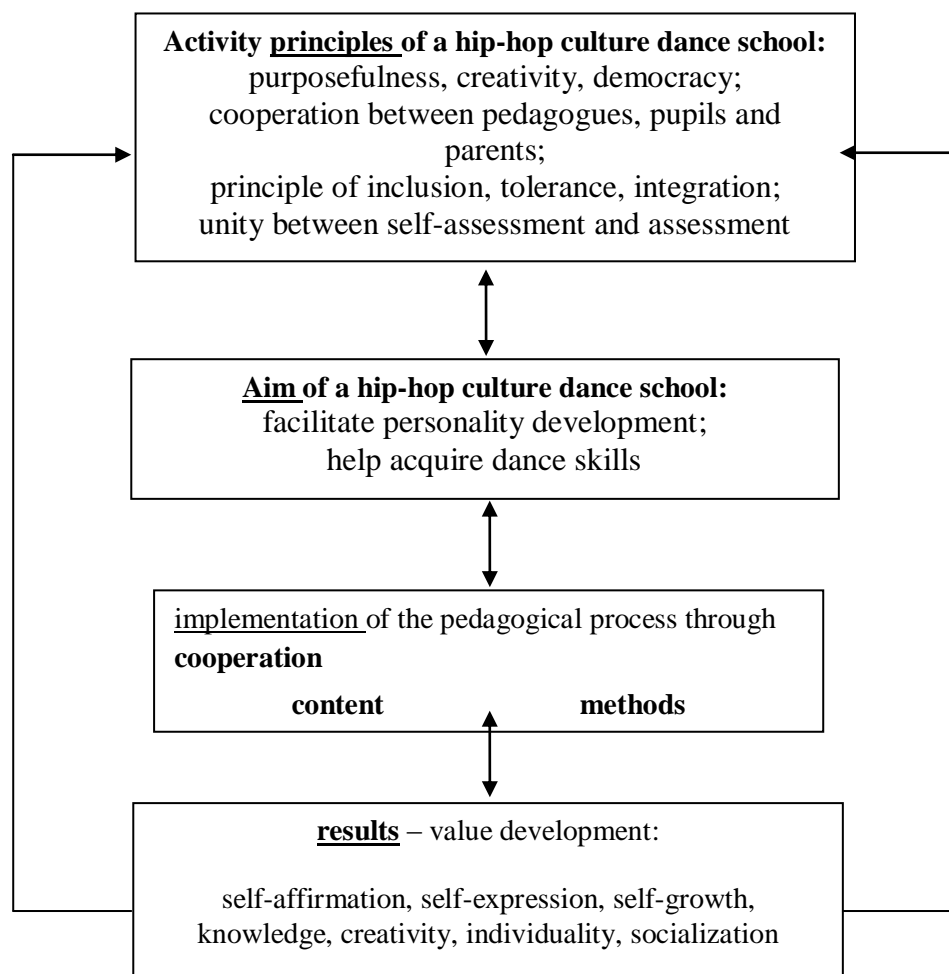

Image 4. Adolescent value development model at a hip-hop culture dance school

The adolescent value development model is active at a hip-hop culture dance school. The dance school is a state accredited professional educational institution, which implements the professional education programme in dance “Hip-hop Culture Dance Styles” as well as children and youth interest education programmes.

Of importance to the implementation of the pedagogical process at the hip-hop culture dance school are such aspects as organisational contents of the pedagogical process and mutual cooperation within the pedagogical process (Axelrod, 1984; Brandenburger, Nalebuff, 1996; Geidžs, Berliners, 1999; Johnson, Johnson, 1987, 2005).

Bearing in mind the need of adolescents to feel like adults, they should be treated as adults instead of reminding them that they are children. Given that self-

affirmation among adolescents often may be expressed in the form of a protest – of not doing something, then in order to avoid it, a chance must be given to express the protest through discussion. Opinions of pupils must be heard and considered in their presence.

Even the smallest achievements should be highlighted, thus increasing self-esteem and self-affirmation possibilities among adolescents, therefore facilitating motivation for further activity and development.

Pedagogues must stay in touch with the adolescents and initiate further discussion of any topic. One should “keep a finger on the pulse”, i.e. to be aware of the group’s moods and attitudes towards issues, problems, phenomena, innovation, the learning programme and work organisation. The newest information should be provided to the adolescents, describing what is happening, where and when it is happening. Lack of information is a cause of conflicts and misunderstandings. Popular statements among adolescents are: “*Nobody told us anything about it...*”, “*How could I have known this?*”, “*No-one told me*”, etc.

The hip-hop culture dance school model forms basis for adolescent value development.

Part 2, chapter 2.4 “Experimental testing of the adolescent value development model within the pedagogical process of a dance school and its results” shows how the previously described hip-hop culture dance school model triggers adolescent value development. After a certain period of time a repeated measurement was performed.

Value expressions of adolescents were measured on the activity of the hip-hop culture dance school, which reveal various life values. A survey questionnaire was used to assess these values, including the same assessment criteria and indicators.

Comparison of adolescent value development indicator results before and after the experiment showed the development dynamics for the following four aspects among all of the adolescents; self-affirmation, self-expression, self-growth and self-preservation.

The criterion *self-affirmation* showed an increase in the indicators *creativity* and *individuality*, whereas the indicator *self-determination* showed a decrease, for the high significance of clothing among adolescents has decreased, along with the desire to *win*, while the value *participation* has increased.

In the second measurement the self-expression value indicators have generally increased from the second to the third level. The smallest dynamic is for the high

values of outings and other informal events, which can be explained by the initially high indicators of this value. Informal communication is important for adolescents in value development. This takes place through dance outings, different extracurricular events and by arriving earlier to the lesson to meet the peers and to “*do something*”. Growth of the value *socializing* from second to the third level is characteristic of the meaning and reality of the adolescent statement “*I would much rather dance than get involved in fights*”. This testifies of the choice of adolescents in favour of socially acceptable rather than destructive activities. Possibly the heavy physical activities and the many events leave adolescents having no time for troublemaking.

Self-growth indicators *knowledge*, *skills* and *attitudes* have all increased, which testifies of a positive dynamic of adolescent value development. Self-growth value indicators *knowledge and skills* as a value at adolescence are dominant in the fields of interest to the adolescent. Results show that firstly adolescent cognition is activated if the stimulus contains new information about dance and only then in relation to mandatory subjects at school. However what is positive is that cognition is orientated towards both the mandatory and the informal fields, which rejects parental concern that excessive engaging with the values of hip-hop culture might derive or deform adolescent interests or make them one-sided, for adolescents themselves have indicated that their “*grades at school have more likely improved*”.

“*Skills*” as a value in the view of hip-hop dance school pupils firstly are based on the development of own competence, helping others acquire the art of dance. Therefore adolescent growth as a value has a social foundation, which is an important indication for pedagogues on how to organise studies, as well as affirms the hypothetic assumption on the link between value development and organisation of the pedagogical process, by observing the cooperation principle. Only thereafter follow the meaning of various experiences (various coaches) in growth and the desire to dance increasingly better – thus a judgement influenced by subjective and objective assessments.

The repeated measurement revealed that the value indicator “*attitudes*” characterizes the ongoing and steady significance of primary family in the life of adolescents, followed right after by the authority of a coach. This corresponds to the theories about how relationships in a family and parental influence express themselves in the most diverse adolescent activities and spheres of notions, with

values being no exception to this. Attitude towards the family can only gradually be substituted by another authority of social formation.

The self-preservation indicator *order* has slightly decreased, which shows a negative dynamic, yet an objective reflection of the situation. Adolescent desire for *order* gives basis for a safe and stable existence, upon which adolescents can experiment and develop their identity. There is a justified decrease in the values *order* and *self-discipline* in the activity of a dance school model, which is surprising. This can be explained by the fact that upon first joining the activities of the dance school, everything is new and the atmosphere in the group of young dancers is usually formal and rules are observed in a manner characteristic to adolescents. However in the second and third study year, when the relationships between pupils, as well as pupil and pedagogue relationships have become more informal, there is a tendency to test the limits and to violate the rules more often. This explains the decrease of the value *order*. The tolerance aspect has however increased significantly along with the desire to accept what is different. The minds of adolescents are open and not bound by stereotypes and prejudice. The sense of justice among adolescents manifests in a way that adolescents feel being taken into account. They accept not just the external regulations of a hip-hop dance school as a value, but also accept these rules as an inner norm. This fully corresponds to the aim of adolescent upbringing.

The research data assessment allows concluding that adolescent values develop both in relations with the group of peers, and through relationships with parents and teachers. Adolescents continue to rely on the emotional support and advice of authorities, as well as to accept the offered cultural values of its socium, which allow them to be themselves, to freely develop their identity and to receive a positive social assessment, on the condition that the choices are free and it is based on mutual agreement.

This allows stating that the hypothesis assumption that a pedagogical process based on mutual cooperation is important at a hip-hop dance school, has been confirmed.

By summarizing the adolescent value development research at a hip-hop dance school, we may conclude that:

- hip-hop culture values have found a place in the adolescent value structure, along with universal values and those specifically characteristic to adolescence;
- the period of adolescence is described by a search for life meaning and basic life values, however the studied group is characterised by a comprehension of ideal values, which allows assigning tools for achieving these ideals;
- adolescent values have not fully formed yet, thus creating a possibility to further develop values through an accordingly organised pedagogical process.

Conclusion

The study encompasses both theoretical and practical exploration of adolescent value development with an aim to study dance as a component of hip-hop culture and to reveal pedagogical means of adolescent value development at a hip-hop culture dance school.

Work contents are orientated towards researching the development of values within a pedagogical process. These are values traditional to hip-hop culture – individuality, unity, peace and love, and universal values relevant to all humans such as creativity, self-expression, as well as values particularly meaningful in the period of adolescence, such as peers and personal autonomy.

Adolescent values develop better, if the pedagogical process is organised by facilitating *cooperation*, which is expressed as direct ties between hip-hop dance school pupils, engaging in activities together, helping each other in the learning process, dancing together with a partner and choreographing parts of group dances. Conditions of cooperation are such that adolescents should have the possibility to help each other in the learning process, thus contributing to individual growth.

The pedagogical process at a hip-hop culture dance school facilitates adolescent value development, for it is planned, organised and implemented by ensuring possibilities for mutual cooperation, emphasizing individual peculiarities of adolescents, as well as those of their age group, accepting the importance of informal ties and leaders within adolescent dance group processes.

Through the help of their peers, adolescents may develop a deeper understanding of the social usefulness, for adolescent values are more directed at own personality or the near environment instead of the society in general. Pedagogical impact takes up a special role in adolescent value comprehension, especially because

the revealed values also testify of a hypocritical interiorisation of the society wellbeing standards. Adolescent finds important the values that pedagogues show as their role models.

In order to avoid adolescent maturity and biological stimuli interacting with and confronting social roles, expectations and needs and not to lead to a long-drawn crisis or a steady opposition to society, pedagogical mastery and the ability to listen, to explain and to persuade about the choice of techniques is important. This concerns not only the solution of specific tasks linked to dancing, but also the solution of contradictory value situations.

The pedagogical process at a hip-hop culture dance school facilitates adolescent value development, for the opportunity for individual expression is ensured among like-minded. Although the value of peers is important, group and self-image may be even more important than such aspects of individuality as defending own views and creativity. However the value of authorities – family, school and coaches – are equally crucial for adolescents, for it gives adolescents the necessary sense of safety and order.

Hip-hop dance is a pedagogical means for adolescent value development, as:

- it contains values and artefacts meaningful for adolescents, which help develop their identity, the skill to understand society's requirements towards them and to observe these in mutual communication with other members of society;
- hip-hop dance helps lessen the tension between representatives of different nationalities, for contradictions are solved through artistic expressions instead of through aggression;
- hip-hop culture dance, by using kinaesthetic means, gives adolescents an opportunity to overcome linguistic barriers, to integrate into a particular cultural space and to preserve personal identity.

The doctoral dissertation has explored alternative paths to adolescent value development at a hip-hop culture dance school, which is an important innovation, for it helps integrate the tasks of an informal and formal education system – to be aware of the ability of civic society to generate ideas on helping adolescents develop into ethical, physically, socially and emotionally harmonious personalities and to ensure means for achieving this goal.

The period of adolescence is generally described by the question of life meaning and basic life value search, yet within the studied group a realistic

understanding of ideal values is present, and this allows applying means of achieving these ideals. Adolescent values have not fully formed yet, thus giving an opportunity for values to further develop in an accordingly organised pedagogical process.

The doctoral dissertation has looked at only one part of adolescent value development. There is potential for further research and the obtained results can be applied in dance school activity, paying larger attention to the aspect of pedagogue and pupil value system interaction. This will deepen the understanding on the question of adolescent value development and will help create a more purposeful pedagogical process at dance schools.

Research Result Approbation

Original publications in international, anonymously reviewed scientific editions (5)

1. **Veizāns, E.** (2013). Dažādi hip-hop kultūras aspekti. [Various Aspects of Hip-Hop Culture] *RPIVA 8. Jauno zinātnieku konference* [RTTEMA 8th Young Scientist Conference]. Compilation of articles. Riga: RTTEMA, 125-130 p. ISBN 978-9934-503-12-2
6. **Veizans, E.** (2013). Hip-Hop Dance as a Developer of Adolescent Values within the Aspect of the UNESCO hip-hop declaration of peace. International Scientific Methodical Conference *Dance Education Tendencies and Perspectives*. Riga: RTTEMA, Vilnius: Vilnius University. Riga: RPIVA, Vilnius: Vilnius University, 58-61 p. ISSN 2255-7768
2. **Veizans, E.,** Anspoka, Z. (2012). Hip-hop Dance as a Means of Socialization and Some Aspect of Teacher's Professional Competence Development. Continuous X International Scientific Conference *Teacher training in the XXI century: changes and perspectives*. Šauliai: Šauliu University. p.150.-154. ISBN 978-609-430-176-6
3. **Veizans, E.,** Anspoka, Z. (2012). Hip-Hop Dance as a Means of Upbringing Adolescents: several aspects of teacher professionalism. ATEE Spring University 2012 Conference *20 Years for Sustainable Development: learning from each other*". Klaipeda: Klaipeda University. p.249.- 252. ISBN 9789-9848-25519
4. **Veizans, E.** (2010). Hip-Hop Dance as a Creative Means of Self-Expression. *26th World Congress on Dance Research "Rapprochement of Cultures"*. Riga: RPIVA, 36–40 p. ISBN 978-9934-8060-7-0

Research results presented in scientific conferences (8)

1. RPIVA VIII Jauno zinātnieku konference [RTTEMA Young Scientist Conference]. Report: *Dažādi hip-hop kultūras aspekti* [Various Aspects of Hip-Hop Culture] RTTEMA, Riga, 06.12.2012.
2. Continuous X International Scientific Conference *Teacher Training in the XXI Century: changes and perspectives*. Report: *Hip-Hop Dance as a Means of Socialization and Some Aspects of Teacher's Professional Competence Development* Siauliai University, Lithuania, Siauliai, 23.11.2012.
3. International Scientific Methodical Conference *Dance Education Tendencies and Perspectives*. Report: *Hip-Hop Dance as a Developer of Adolescent Values Within the Aspect of the UNESCO Hip-Hop Declaration of Peace*. Lithuanian University of Educational Sciences and Riga Teacher Training and Educational Management Academy, Lithuania, Vilnius, 12.10.2012.
4. ATEE Spring University 2012 Conference *20 Years for Sustainable Development: learning from each other*, Report: *Hip-Hop Dance as a Means of Upbringing Adolescents: several aspects of teacher professionalism*. Klaipeda University, Lithuania, Klaipeda, 03.-05.05.2012.
5. XXVI World Congress on Dance Research *Rapprochement of Cultures*. Report: *Hip-Hop Dance as a Creative Means of Self-Expression*. RPIVA, Riga, 12.-16.07.2010.
6. RPIVA 5. Starptautiskajā zinātniskajā konference *Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā* [RTTEMA 5th International Scientific Conference *Theory for Practice in the Education of Contemporary Society*]. Report: *Personības attīstību sekmējošie apstākļi hip-hop kultūrā* [Circumstances Facilitating Personality Development within Hip-Hop Culture]. RPIVA, Riga, 25.-27.03.2010.
7. 7th International Scientific Conference. „*Teachers' Training in the 21st Century: Changes and Perspectives*”. Report: „*Technologies of education in dancing studies*”. Siauliai University, Lithuania, Siauliai, 21.11.2008.
8. RPIVA 13. starptautiskā kreativitātes konference *Kreatoloģija kā kreativitātes kompleksā izpēte* [RTTEMA 13th International Creativity Conference *Creatology as a Complex Study of Creativity*]. Report: *Radošums hip-hop dejas improvizācijas procesā* [Creativity within the Hip-Hop Dance Improvisation Process]. Riga, 07.-08.11.2008.

Research results validated by conducting master classes and seminars (6)

1. Master classes for secondary school students organized by the State Education Centre *Contemporary Fashion Dance*, leader, 15.12.2012
2. Master class *History of Hip-Hop Culture* as part of the dance pedagogue professional improvement course organized by the Contemporary Dance Association of Latvia *Newest Tendencies, Styles and Techniques of Contemporary Dance. Effective Methodology of Group Leading*, 04.12.2011.
3. Master class *Basics of Hip-Hop Dance* organized by the Contemporary Dance Association of Latvia *Newest Tendencies, Styles and Techniques of Contemporary Dance. Effective Methodology of Group Leading*, 06.11.2011.
4. Leader of the master class *Pedagogical Aspects of Training Development for Various Age Groups of Contemporary Dance Groups* organized as part of the State Education Centre professional improvement programme for pedagogues *Trends in Contemporary Dance Interest Education Programme Development*. 02.11.2011.
5. Leader of seminar *Hip-Hop Culture Dance as a Pedagogical Value for Facilitating the Development of Personality* organized as part of the dance pedagogue professional improvement course *Extracts from a Manual of Dance Teachers* 15.05.2011.
6. Leader of the seminar cycle *Improvisation Methodology in Hip-Hop Dance Technique Acquisition, Kaliningrad Dance Federation "Svoi stilj"*, Russian Federation, Kaliningrad. 07.-14.08.2010.g.

Gratitude

I would like to express my gratitude to:

my supervisor, RTTEMA professor *Dr. paed. Zenta Anspoka*,
RTTEMA professor *Dr. paed. Rita Spalva* for giving inspiration for scientific activity,
RTTEMA professor *Dr. habil. paed. Ausma Špona* for her optimism and continuous motivation,
all professors of the RTTEMA doctoral study programme *Pedagogy*, course mates and colleagues, the participants of the experiment engaged in the study – pupils of the professional study programme *Hip-Hop Culture Dance Styles* for their support and inspiration, consultations, suggestions and cooperation in the development of this doctoral dissertation.